

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

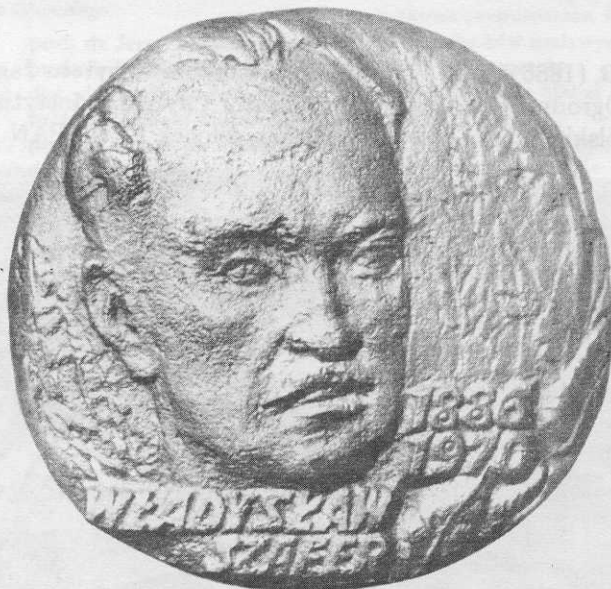
Władysław SZAFER (1886–1970) - botanik, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i dyrektor Krakowskiego Ogrodu Botanicznego, organizator i dyrektor Instytutu Botaniki PAN w Krakowie; twórca polskiej szkoły paleobotanicznej; członek PAU i PAN.

Portret olejny na płótnie; *wielkość*: 68 cm x 53 cm; *właściciel*: Instytut Botaniki PAN, Kraków; *autor*: Czesław Rzepiński - malarz, przedstawiciel koloryzmu, profesor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

opracował: Zbigniew MIREK

Rewers i awers okolicznościowego medalu jubileuszowego 100-lecia urodzin W. Szafera i 30-lecia Instytutu Botaniki PAN.

Medal z brązu, zaprojektowany przez krakowskiego artystę rzeźbiarza Józefa Adamczyka odlany w Instytucie Odlewnictwa w Krakowie, w roku 1986, w 100 egzemplarzach. Przyznawany jest pracownikom Instytutu Botaniki PAN z 25-letnim stażem oraz osobom szczególnie zasłużonym dla tej placówki.

opracował: Jerzy STASZKIEWICZ

ROZSTANIA
OBITUARIES

DR TADEUSZ TACIK

(20.VII.1926 – 2.IV.1989)

Przyszedł na świat w Krakowie dnia 20 lipca 1926 roku jako jedyny syn Władysława i Marii z Wiacków. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Krakowie w latach 1932–1938. W roku 1939 ukończył pierwszą klasę gimnazjum ogólnokształcącego. W okresie okupacji kształcił się najpierw w szkole rzemieślniczej (1940/41), a następnie w szkole handlowej (1941–43) i szkole handlowej wyższego stopnia (1943/44) przygotowując się równocześnie do egzaminu dojrzałości, który zdał przed Państwową Tajną Komisją Egzaminacyjną w Krakowie w roku 1944. Po wojnie (1946–1952) odbywał studia biologiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim uzyskując stopień magistra filozofii ze specjalizacją w zakresie botaniki. W czasie studiów pracował w Akademickiej Sodalicii Mariańskiej (do czasu jej rozwiązania przez kardynała A. Sapięhę w 1948 r.). Już w czasie studiów (od listopada 1949) rozpoczyna pracę w Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie specjalizuje się w systematyce roślin naczyniowych pod kierunkiem profe-

sora Bogumiła Pawłowskiego; dziedziny tej pozostał entuzjastą i doskonałym znawcą do końca życia. W latach 1950/1951 pracuje w tymże Instytucie jako młodszy asystent, a następnie, w trudnych latach stalinowskich traci stałą posadę i przez blisko 3 lata (do roku 1954) otrzymuje tam jedynie okresowe zasiłki lub prace zlecone. Od roku 1954 znajduje stałe zatrudnienie w nowopowstałym Instytucie (najpierw Zakładzie) Botaniki PAN, początkowo jako starszy asystent, a następnie adiunkt. W roku 1962 uzyskuje w Instytucie Botaniki PAN tytuł doktora nauk przyrodniczych na podstawie rozprawy o zmienności i rozmieszczeniu przedstawicieli rodzaju *Epilobium* L. w Polsce. W tym też roku zawiera związek małżeński z Heleną Trzcirską. Przez cały niemal okres pracy w Instytucie Botaniki pozostaje związany z Zakładem Systematyki Roślin Naczyniowych, gdzie od początku staje się jednym z głównych współautorów wielotomowego dzieła *Flora polska - Rośliny Naczyniowe Polski i Ziemi Ościennych*. Opracował doń, poczynając od tomu VIII, największą bodaj liczbę taksonów, w tym: rząd *Myrtales* i całe rodziny: *Hydrocaryaceae* (*Trapa*ceae), *Convolvulaceae*, *Cuscutaceae*, *Polemoniaceae*, *Hydrophyllaceae*, *Plantaginaceae*, *Campanulaceae*, *Lobeliaceae* oraz liczne rodzaje (*Verbascum*, *Scrophularia*, *Veronica*, *Mentha*, *Helianthus*, *Heliosis*, *Cosmos*, *Dahlia*, *Coreopsis*, *Galinsoga*, *Silphium*, *Tagetes*, *Iva*, *Xanthium*, *Ambrosia*, *Mycelis*, *Cicerbita*, *Lactuca* a także bardzo trudny rodzaj *Taraxacum*). Do drugiej edycji *Flory* opracował dalsze rodzaje, jak: *Brassica*, *Nasturtium* i *Rorippa* do IV tomu oraz rodzaj *Poa* do nie wydanego jeszcze tomu I. Poza opracowaniami do *Flory* opublikował też: *Z zagadnień geobotanicznych Beskidu Niskiego* (wraz z M. Zajączówną i K. Zarzyckim – 1957), *Zapiski florystyczne z południowej części Wyżyny Małopolskiej wraz z uwagami o zasięgach i wędrówkach kilku rzadszych gatunków* (1959), *Observationes ad Campanulaceae subsectionem Heterophyllae* (Nyman ex Witasek) Fedorov e *Polonia meridionali pertinentes. Pars 1. Campanula rotundifolia L. s.l.* (1971). Jego szersze zainteresowanie florą synantropijną zaowocowało cennym *Przyczynkiem do znajomości flory synantropijnej Krakowa* (1960). W roku 1973 zestawił i opublikował (wspólnie z K. Zarzyckim i J. Guzikiem) dorobek swego mistrza: *Bogumił Pawłowski (1898–1971) i jego dorobek w zakresie systematyki roślin*. Opracował też *Zbiory afrykańskie A. Starzeńskiego* (1954). U progu swej drogi naukowej w latach 1950–tych rozpoczął badania zbiorowisk łąkowych Wyżyny Miechowskiej i Płaskowyżu Proszowickiego. Pracy tej nie ukończył nigdy, ale pozostawiony materiał (przeszło 100 zdjęć fitosocjologicznych) stanowi beczenny dokument porównawczy, świadczący o ogromnych zmianach jakie zaszły we florze i zbiorowiskach tego obszaru w ciągu ostatniego trzydziestolecia. Osobna wzmianka należy się wydawnictwu *Flora Poloniae Exsiccata*, którego

kolejne centurie opracował w latach 1969-1976 (I-V - wspólnie z H. Piękoś, VI - sam, VII - wspólnie z A. Jasiewiczem, B. Chwastowskim i A. Pałkową). Objęcie przezeń kierownictwa *Pracowni Atlasu Flory Polskiej i Ziemi Ościennych* w roku 1986 zaowocowało dziesiątkami przygotowanych do druku polskich i łacińskich opisów gatunków, które wraz z pięknymi planszami czekają na opublikowanie, podobnie zresztą jak i ukończone tłumaczenie najnowszego *Kodeksu Nomenklatury Botanicznej*. W tych dwu ostatnich pracach spożytkował swą ogromną wiedzę z zakresu morfologii, taksonomii i nomenklatury, a także wspaniałą znajomość łaciny oraz języka angielskiego i niemieckiego.

Przez lata swej pracy w Instytucie dał się poznać jako człowiek wyjątkowej prawości charakteru, wielkiej skromności i ogromnej życzliwości dla każdego bez wyjątku. To dziś niebawem spotkać człowieka, który nigdy nikomu nie odmówił swej pomocy i pod adresem którego nikt nie wypowiedziałby słów innych niż słowa serdecznej wdzięczności. Nieocenioną pomocą dla botaników z całej Polski były rewidowane przez niego bezinteresownie do licznych flor lokalnych, olbrzymie materiały zielnikowe trudnych rodzajów *Mentha*, *Epilobium*, *Cuscuta*, *Veronica* czy *Taraxacum*. Był On też niezastąpionym tłumaczem na język łaciński wszystkich niemal diagnoz nowych taksonów roślin opisywanych przez polskich botaników w różnych grupach roślin. Dla Instytutu był tym czym jest filar dla mostu - nie rzucającą się w oczy, mocną podporą konstrukcji, na której wspiera się całość.

Ci, którzy znali go bliżej wiedzą, że był nie tylko źródłem fachowej wiedzy botanicznej, z której korzystaliśmy wszyscy. Oddany bez reszty Krakowowi i całe życie z nim związany, był też niecodziennym kronikarzem Miasta notującym z fotograficzną niemal pamięcią wszystkie wydarzenia, wśród których godziny i trasy codziennych odlotów gawronów na nocleg do Puszczy Niepołomiczkiej czy data ostatniego remontu chodnika przy ulicy Karmelickiej nie były mniej ważne od powrotu Pomnika Grunwaldzkiego na Plac Matejki. Mimo dokuczającej mu coraz bardziej astmy, zjawiał się w Instytucie do ostatniego dnia. Odszedł od nas 2 kwietnia 1989 roku, w Święto Miłosierdzia Bożego, które - jak wiemy to od najbliższych - szczególnie czcił. Okno drugiego piętra Instytutu, wypełnione bogatą kolekcją rozmaitych odmian pelargonii, które gromadził i otaczał troskliwą opieką przez całe lata swej pracy, jest wciąż widowym śladem Jego niedawnej tu jeszcze obecności.

Zbigniew MIREK

MGR ANNA ŁOBARZEWSKA (z domu Felczak)

(17.VI.1910-3.X.1989)

Nauczycielka biologii w olsztyńskim, uczestnik tajnego nauczania na Podlasiu; botaniczka, autorka kilkunastu prac poświęconych florze tatrzańskej. W latach 1971-1989 inspektor Górskiego Ogrodu Botanicznego Zakładu Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych PAN w Zakopanem, członek Krakowskiego Oddziału PTB. Odeszła od nas 3 października 1989 i spoczęła wśród zasłużonych dla Tatr i Zakopanego osób na Starym Cmentarzu Zakopiańskim.

Halina PIĘKOŚ-MIRKOWA

DR JADWIGA ZALEWSKA-SOBCZAK. Wieloletni pracownik Zakładu Fizjologii i Biochemii Roślin Uniwersytetu Łódzkiego. Zajmowała się mechanizmami porażania roślin przez grzyby patogenne. Odeszła od nas nieoczekiwanie dnia 29 sierpnia 1986 roku.

Krystyna BYTNIIEWSKA

DOC. LIGIA KONOPSKA-WALISZKIEWICZ Będąc długoletnim pracownikiem Zakładu Fizjologii i Biochemii Roślin Uniwersytetu Łódzkiego zajmowała się badaniem białek zapasowych roślin. Była cenionym pracownikiem naukowym i oddanym wychowawcą młodzieży akademickiej. Zmarła dnia 25 września 1989 roku.

Krystyna BYTNIIEWSKA

ROCZNICE, JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

50-LECIE PRACY NAUKOWEJ
PROFESOR ALINY SKIRGIEŁŁO
Professor Alina Skirgiełło - 50 years
of scientific activity

Ten piękny jubileusz uczciło jako pierwsze Polskie Towarzystwo Botaniczne. Na posiedzeniu Zarządu Głównego PTB (Warszawa 9.XII.1989) miała miejsce krótka uroczystość, w czasie której Prezes, prof. dr Jerzy Fabiszewski w obecności Zarządu wręczył Jubilatce bukiet róż z podziękowaniem i życzeniami od całego Polskiego Towarzystwa Botanicznego.

Zbigniew MIREK

PRO MEMORIA

- 250 rocznica urodzin Baltazara Hacqueta

(1740–1815), lekarza i przyrodnika narodowości francuskiej, przez kilka lat profesora na katedrze Historii Naturalnej Wydziału Lekarskiego w Krakowie, dyrektora krakowskiego Ogrodu Botanicznego, autora jednego z pierwszych opisów fizjograficznych Karpat. Na jego cześć nazwano m. in. rodzaj *Hacquetia*.

- 150 rocznica urodzin Jana Jachno (7.IV.1840–1895), nauczyciela w Krakowie i Stanisławowie; badacza flory i fauny Galicji, jednego z pierwszych współpracowników Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności.
- 150 rocznica urodzin Antoniego Rehmana (13.V.1849–13.I.1917), botanika i geografa, wybitnego badacza roślin niższych (głównie mszaków) i wyższych ziem Polski oraz Południowej Afryki, sekretarza Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności, współwydawcy *Kosmosu*.
- 100 rocznica urodzin Marii Chmielińskiej (7.IV.1890–15.X.1967), botanika, rolnika, autorki *Polskiej Bibliografii Zielarstwa* (1954) i *Polskiej Bibliografii Roślin Przemysłowych* (1963).

- 100 rocznica śmierci Wojciecha Grzegorzka (1818–1.III.1890), profesora teologii, rolnictwa i przyrodoznawstwa w Seminarium Duchownym w Tarnowie, proboszcza w Bochni, badacza flory i fauny okolic Tarnowa i Tatr.
- 100 rocznica urodzin Lucjana Kaznowskiego (11.II.1890–17.III.1955) botanika zajmującego się głównie roślinami uprawnymi oraz genetyką i morfologią roślin, członka Polskiej Akademii Nauk, przed II wojną światową wykładowcy w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, po wojnie dyrektora Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego (PINGW) i wicedyrektora Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin (IHAR).
- 100 urodzin rocznica Stefana Antoniego Krupko (27.V.1890 – 3.XI.1976), botanika cytologa i embriologa roślin, w okresie międzywojennym związanego z uniwersytetem południowo-afrykańskim w Johannesburgu, aktywnego członka władz PTB, od 1968 członka honorowego Towarzystwa.
- 100 rocznica urodzin Marii Justyny Majkowskiej (16.IV.1890–26.II.1969), botanika, pedagoga, nauczycielki przyrody w Kijowie, Kielcach, Podkowie Leśnej i Grodzisku Mazowieckim, autorki *Botaniki dla Szkół Zawodowych* (1960).
- 50 rocznica śmierci Edwarda Ralskiego (1.VII.1901–1940), botanika, rolnika, badacza roślinności Karpat, zamordowanego w obozie sowieckim.

Zbigniew MIREK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

SYMPOZJUM POŚWIĘCONE PAMIĘCI PROF. DR ZYGMUNTA CZUBIŃSKIEGO (1912–1967) W 20 ROCZNICĘ JEGO ŚMIERCI (KIELCE, 10.X.1987)

Symposium in commemoration of Professor
Zygmunt Czubiński (1912–1967) on 20th
anniversary of his death (Kielce, 10.X.1987)

Organizatorami sympozjum były: Kielecki i Poznański Oddział PTB, Komitet Ochrony Przyrody PAN oraz Kieleckie Towarzystwo Naukowe.

Spotkanie zgromadziło liczne grono botaników i miłośników przyrody, w tym wielu uczniów i współpracowników Profesora. Reprezentowali oni wszystkie polskie Uniwersytety, większość Akademii Rolniczych, niektóre Akademie Medyczne, Polską Akademię Nauk oraz Kieleckie Towarzystwo Naukowe. Wśród uczestników byli także studenci, harcerze, rodzina i przyjaciele Profesora.

Uroczystość otworzył doc. dr S. Cieśliński (WSP Kielce) przedstawiając zgromadzonym sylwetkę Profesora Czubińskiego. Wskazał na trwałe więzy jakie łączyły tego wybitnego Uczzonego z rodzinną Ziemią Kielecką. Podkreślił też Jego zafascynowanie piękną przyrodą świętokrzyską, której był wybitnym znawcą i miłośnikiem.

Symposium poprzedziło odsłonięcie tablicy pamiątkowej, umieszczonej na frontonie rodzinnego domu Profesora przy ulicy Sienkiewicza 42 w Kielcach. Aktu tego dokonali profesorowie Stefan Białobok i Kazimierz Zarzycki w obecności przedstawicieli władz miejskich Kielc. Miłym akcentem było wspólne zdjęcie pamiątkowe przed odsłoniętą tablicą (Fot. powyżej). Następnie uczestnicy sympozjum udali się do Domu Środowisk Twórczych, mieszczącego się w zabytkowych wnętrzach pałacyku T. Zielińskiego, gdzie przedstawiono 4 referaty, w których przypomniano najważniejsze fakty z życia Uczzonego i Jego twórczości naukowej. Docent dr T. Krotoska (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu) w referacie pt. *Prof. dr Zygmunt Czubiński – nauczyciel i wychowawca* przedstawiła kolejne etapy życia i pracy Z. Czubińskiego, zwracając szczególną uwagę na Jego niewiarygodną wręcz pracowitość i ogromne zaangażowanie w organizowaniu po wojnie Wydziału Biologii w Uniwersytecie Poznańskim.

Drugi referat pt. *Działalność naukowa prof. dr Zygmunta Czubińskiego* wygłosił prof. dr W.

Żukowski (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu), podkreślając m. in. ogromną wartość dzieła *Stosunki geobotaniczne Pomorza Zachodniego*, które do dziś pozostało najlepszą regionalną monografią w Polsce. Mówił także o ogromnych zasługach Z. Czubińskiego w tworzeniu współczesnej idei ochrony przyrody i organizowaniu sieci rezerwatów i Parków Narodowych (w szczególności: Słowińskiego, Wolińskiego i Świętokrzyskiego).

Prof. dr S. Białobok (Instytut Dendrologii PAN w Kórniku) w referacie pt. *Wspomnienia o Profesorze Zygmuncie Czubińskim* zwrócił uwagę słuchaczy na sylwetkę Profesora jako człowieka, podkreślając Jego wspaniałe zalety: życzliwość, uczynność, prawość, a także towarzyskość i pogodę ducha.

Profesor dr S. Cieśliński wygłosił referat pt. *Działalność naukowa i społeczna prof. Czubińskiego w Kielcach i regionie*. Mówił on m. in. o ścisłych kontaktach z działającymi w środowisku kieleckim przyrodnikami: K. Kaznowskim, i E. Massalskim. Przypomniał też, że Profesor był aktywnym członkiem władz Kieleckiego Towarzystwa Naukowego, członkiem Zarządu i przewodniczącym Komisji Nauk Ścisłych tego towarzystwa w latach 1958–1965. Referujący zwrócił także uwagę słuchaczy na fakt, że pierwszym rzecznikiem utworzenia ogrodu botanicznego w Kielcach był właśnie prof. Czubiński. Marzeniem Profesora było też utworzenie w rodzinnych

Kielcach wyższej uczelni o przyrodniczych kierunkach – niestety niezrealizowanym z powodu przedwczesnej śmierci.

Drugą część sympozjum stanowiły wspomnienia i refleksje uczestników, poprzedzone pokazem przezroczy ilustrującym piękno Ziemi Świętokrzyskiej, autorstwa nieżyjącego już artysty-fotografika J. Siudowskiego, serdecznego przyjaciela Profesora. Pan Karski, aktor kieleckiego teatru i członek rodziny Czubińskich, w poetyckim montażu połączył piękną muzykę z twórczością S. Żeromskiego, wplatając w nie wspomnienia o Profesorze. Niezwykle ciekawa była też dyskusja. Jako pierwszy zabrał głos mgr A. Rembalski. Mówił on o działalności harcerskiej Profesora, która w sposób istotny wpłynęła na kształtowanie Jego charakteru i zainteresowań przyrodniczych.

Prof. dr J. Ómak (Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Kielcach) wspominał swoje kontakty naukowe z Profesorem i poinformował zebranych o Jego znaczącym wkładzie w prace nad powołaniem Świętokrzyskiego Parku Narodowego i zaangażowaniu w rozwój intelektualny środowiska kieleckiego. O swojej współpracy z Zygmuntem Czubińskim wspominał również prof. dr J. Fabianowski (Akademia Rolnicza w Krakowie). Zachował Go w pamięci jako człowieka bez reszty oddanego sprawie ochrony przyrody. O związkach Z. Czubińskiego z Krakowem, przyjacini z prof. B. Pawłowskim, z którym prowadził badania naukowe w okresie okupacji, współpracy z prof. W. Szafarem mówił prof. K. Zarzycki (Instytut Botaniki PAN w Krakowie). Niezwykle ciepło wspominała swojego nauczyciela prof. dr H. Piotrowska (Uniwersytet Gdański), kładąc nacisk na wspaniałą cechę Profesora – hojność. Ze swoimi wychowanymi i współpracownikami zawsze dzielił się własną wiedzą, ogromnym doświadczeniem, efektami swoich przemyśleń, nie szczędząc ani sił, ani czasu. Profesor Piotrowska podziękowała też w imieniu wszystkich uczestników organizatorom tej imprezy.

Sympozjum upłynęło w szczególnie serdecznej, niemal rodzinnej atmosferze, będącej udziałem zarówno jego organizatorów jak i gości. Współpracownicy, uczniowie i przyjaciele Profesora Czubińskiego dzielili się wspomnieniami, refleksjami, a także anegdotami, i ze wzruszeniem wspominali Go jako człowieka ujmującego, godnego naśladowania zarówno w życiu jak i w pracy, podkreślając, że pozostał dla nich ogromnym autorytetem.

Elżbieta STACHURSKA, Anna TRESKA

**XLVIII ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA
BOTANICZNEGO (KATOWICE, 6–9.IX.1989)**
48th Congress of Polish Botanical Society
(Katowice, 6–9.IX.1989)

Miejscem obrad kolejnego, 48 już zjazdu PTB był gmach Instytutu Fizyki Uniwersytetu Śląskiego,

udostępniony Towarzystwu przez J. M. prof. dr S. M. Klimaszewskiego - rektora Uniwersytetu Śląskiego.

Na program zjazdu złożyły się:

1. Walne Zgromadzenie Delegatów,
2. Konferencja naukowa pod hasłem *Roślina a środowisko*,
3. Sesje terenowe (2 dni).

W zjeździe wzięło udział 296 uczestników z 25 ośrodków botanicznych z całego kraju oraz goście zagraniczni: prof. dr Hans Joachim Schweitzer z Uniwersytetu w Bonn (RFN), prof. dr Raymond Jean z Uniwersytetu w Lille (Francja), prof. dr Rudolf Schubert z Uniwersytetu w Halle (NRD), prof. dr Eber (wraz z żoną) z Uniwersytetu w Oldenburgu (RFN), oraz pan Gunther Hamel reprezentujący Sekcję Storzyczków w Związku Kulturalnym NRD.

Walne Zgromadzenie Delegatów odbyło się dn. 6.IX. W uroczystej części przedpołudniowej miało miejsce przyznanie po raz pierwszy Medalu im. prof. W. Szafera czterem botanikom: dr Alinie Borowskiej, prof. Januszowi B. Falińskiemu, prof. Annie Medweckiej-Kornaś i prof. Janowi Kornasiowi, a także uroczyste nadanie członkostwa honorowego profesorom: Janowi Walasowi (Kraków) i Joachimowi Schweitzerowi (Bonn). Zgromadzenie wyłoniło nowy Zarząd, na czele którego stanął prof. dr Jerzy Fabiszewski.

Konferencja naukowa objęła:

1. sesję plenarną (6.IX) z 4 referatami wygłoszonymi przez profesorów: S. Białoboka, J. Fabiszewskiego, J. Kornasia oraz T. Przybylskiego i K. Roślarskiego.

2. obrady w 8 sekcjach (7.IX), w których wygłoszono łącznie 111 referatów. Ich rozkład przedstawiał się następująco:

- Sekcja Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej 26
- Sekcja Mikologiczna i Fykologiczna 17
- Sekcja Lichenologiczna i Briologiczna 8
- Sekcja Fizjologii i Biochemii Roślin 28
- Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin 9
- Sekcja Dendrologiczna, Ogrodów Botanicznych i Arboretów 5
- Sekcja Florystyki i Systematyki Roślin 11
- Sekcja Paleobotaniczna 7

Obrady w sekcjach połączone były z sesjami posterowymi. O dużym zainteresowaniu zjazdem świadczy udział poszczególnych ośrodków wyrażony liczbą prezentowanych referatów i posterów (plakatów). Informuje o tym poniższe zestawienie (w nawiasach liczby referatów i posterów łącznie).

Bonin:	Instytut Ziemiaka (1)
Bydgoszcz:	Akademia Rolniczo-Techniczna (3)
Gdańsk:	Akademia Medyczna (1)
Istebna:	Zespół Szkół Zawodowych (1)
Katowice:	Uniwersytet Śląski (25), Śląska Akademia Medyczna (3), Instytut Ochrony Środowiska (2), Wojewódzki Związek Pszczelarski (1)
Kielce:	Wyższa Szkoła Pedagogiczna (5)

- Kraków: Uniwersytet Jagielloński (10), Instytut Botaniki PAN (2), Zakład Fizjologii Roślin PAN (8), Wyższa Szkoła Pedagogiczna (1)
- Lublin: Akademia Rolnicza (11), Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej (6), Wojewódzka Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna (1)
- Łódź: Uniwersytet Łódzki (16), Centrum Mikrobiologii i Wirusologii PAN (1), Akademia Medyczna (1)
- Olsztyn: Akademia Rolniczo-Techniczna (3), Wyższa Szkoła Pedagogiczna (1)
- Poznań: Akademia Rolnicza (10), Akademia Medyczna (2), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (10), Instytut Roślin i Przetworów Zielarskich (2), Zakład Biologii Rolnej i Leśnej PAN (1)
- Puławy: Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (2)
- Radzików: Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin (1)
- Skierniewice: Instytut Warzywnictwa (3)
- Sosnowiec: Instytut Geologii (1)
- Szczecin: Akademia Rolnicza (2), Uniwersytet Szczeciński (3)
- Święty Krzyż: Stacja Naukowo-Badawcza Świętokrzyskiego Parku Narodowego (1)
- Toruń: Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika (5)
- Warszawa: Uniwersytet Warszawski (8), Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego-Akademia Rolnicza (8)
- Wrocław: Uniwersytet Wrocławski (8), Politechnika (1)
- Zabrze: Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska PAN (1)

W dniu 7.IX odbyły także swe posiedzenia następujące sekcje PTB: Sekcja Mikologiczna, Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin, Sekcja Dendrologiczna oraz Sekcja Paleobotaniczna.

Dwa ostatnie dni zjazdu: 8.IX i 9.IX przeznaczono na wycieczki: 1. do Babiogórskiego Parku Narodowego (prowadził dr J. Holeksa i dr S. Cabała – 95 osób) oraz 2. na Pogórze Cieszyńskie i w Beskid Śląski (prowadził mgr L. Bernacki i mgr Z. Wilczek). Na dzień 9.IX zaplanowano dwie dalsze trasy wycieczkowe: 1. Jura Krakowsko-Częstochowska (prowadził doc. dr hab. S. Wika oraz dr B. Babczyńska-Sendek – 83 osoby) i trasa 2. Śląsko-Dąbrowski Okręg Przemysłowy i tereny przyległe (prowadził doc. dr A. Sendek – 41 osób).

Dnia 7.IX odbyła się uroczysta kolacja w restauracji Hungaria. Uczestnicy zakwaterowani byli w Hotelu Gościnnym Uniwersytetu Śląskiego przy ulicy M. Buczka oraz w Domu Studenckim nr 5 przy ulicy Paderewskiego.

Wsparcia organizacyjnego i finansowego w przeprowadzeniu zjazdu udzielił organizatorom wojewoda katowicki (pokrycie kosztów druku materiałów zjazdowych) oraz dyrektor Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego. Otrzymano również dotację z Ośrodka Rzecznictwa i Doradztwa Rolniczego w Katowicach. Wydano drukiem następujące materiały zjazdowe: Program Zjazdu, Przewodnik Sesji Terenowych, Materiały Konferencji *Roślina a środowisko*.

Przygotowany przez Oddział Śląski w Katowicach zjazd wypadł w okresie szczególnie trudnym dla organizacji tego typu dużych spotkań i wymagał od Gospodarzy zdwojonego wysiłku. Mimo tego, było to spotkanie udane pod każdym względem. Kolejny zjazd PTB, który czeka nas za trzy lata, organizowany będzie przez Oddział Kielecki.

Zbigniew MIREK

**IX KRAJOWY ZJAZD MIKOLOGICZNY
(CHARZYKOWY, 28-29.IX.1989)
9th Polish Mycological Meeting (Charzykowy,
28-29.IX.1989)**

Na krajowych zjazdach mikologicznych, od ich początku (10-11.IX.1965 – I Ogólnopolski Zjazd Mikologiczny) przewija się szczególnie ważny problem jakim jest znaczenie grzybów w życiu człowieka. Nic więc dziwnego, że Organizatora zjazdu, Sekcję Główną Mikologiczną Polskiego Towarzystwa Higienicznego wspomagały wydatnie Stacje Sanitarно-Epidemiologiczne oraz Zjednoczenie Przedsiębiorstw Produkcji Leśnej *Las*. Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego był dyrektor Zrzeszenia Produkcji Leśnej *Las* d/s organizacyjnych inż. Albin Gagolewski.

Zjazd otworzył dotychczasowy przewodniczący Sekcji Głównej Mikologicznej prof. dr hab. Henryk Młodecki. Następnie, w imieniu Komitetu Organizacyjnego, zabrał głos dyrektor inż. Albin Gagolewski, a po nim inż. Janusz Antkowiak – dyrektor Przedsiębiorstwa Produkcji *Las* w Brusach. Przedstawił on historię przedsiębiorstwa, a następnie zwrócił uwagę na wzrastające trudności związane z pozyskiwaniem grzybów.

Sesję plenarną wypełniły cztery referaty, w tym *Czynniki wpływające na jakość zdrowotną grzybów* (prof. dr hab. W. Lasota), *Międzynarodowe aspekty ochrony grzybów* (doc. dr M. Ławrynowicz). W ciągu dwóch dni, zreferowano 21 prac naukowo-badawczych. Dotyczyły one:

- skażenia grzybów metalami ciężkimi i środkami ochrony roślin,
- preparatów ochrony roślin w pieczarkarstwie,
- wielorakich aspektów uprawy pieczarek i boczniaka,
- zagadnień z różnych dziedzin mikologii (mikrobiologiczne badania przy użyciu USG, grzyby halucynogenne z rodziny Coprinaceae, grzyby kapelu-

szowe w zbiorowiskach synantropijnych Karkonoszy itp.).

W czasie IX Zjazdu Krajowego odbyło się zebranie Zarządu Sekcji Głównej Mikologicznej Polskiego Towarzystwa Higienicznego, na którym wybrano przewodniczącą Sekcji na następną kadencję. Została nią prof. dr hab. Wanda Lasota [adres: PTH Sekcja Główna Mikologiczna, 90-145 Łódź, ul. Narutowicza 120 a, tel. 78 29 04].

Jan SZYMAŃSKI

**SESJA NAUKOWA Z OKAZJI 250 ROCZNICY
URODZIN KS. KRZYSZTOFA KLUKA
(CIECHANOWIEC, 4-5.IX.1989)**

Scientific session on a 250th anniversary of Rev.
Krzysztof Kluk's birthday (Ciechanowiec,
4-5.IX.1989)

Sesja zorganizowana przez Wydział Nauk Rolniczych i Leśnych PAN, odbywała się w Muzeum Rolnictwa im. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu (woj. łomżyńskie). Pierwszy dzień obrad poświęcony był K. Klukowi w kulturze epoki Oświecenia (m. in. *K. Kluk - botanik epoki Oświecenia* - W. Grębecka). Referaty w drugim dniu obrad omawiały problemy szeroko ujętego rolnictwa w dziełach botanika z Ciechanowca.

Piotr KÖHLER

**X KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWEGO
STOWARZYSZENIA OGRODÓW
BOTANICZNYCH (FRANKFURT NAD
MENEM, 2-7.VIII.1987)**

10th General Meeting and Conference of IABG
(Frankfurt on Main, 2-7.VIII.1987)

Konferencja odbyła się na zaproszenie Rady Miejskiej Frankfurtu w należącem do miasta ogrodzie botanicznym Palmengarten. Gospodarzem był dyrektor ogrodu dr Gustav Schoser.

Głównym tematem były *Ogrody botaniczne i rezerwaty przyrody w tropikach oraz rola ogrodów botanicznych strefy umiarkowanej w ochronie flory tropikalnej*. Materiały z konferencji zostały już opublikowane nakładem IABG (International Association of Botanic Gardens) i *Palmengarten Proceedings Tenth General Meeting and Conference. 1989. Pippert & Koch, Frankfurt*. W konferencji wzięło udział 147 uczestników, w tym 3 osoby z Polski.

Uroczystego otwarcia konferencji w reprezentacyjnej sali budynku Towarzystwa Przyjaciół Palmengarten dokonał przewodniczący IABG prof. Kai Larsen, który omówił aktualną sytuację i zadania współczesnych ogrodów botanicznych.

Referaty wprowadzające wygłosili: prof. Peter Ashton - *Sytuacja i rola tropikalnych ogrodów botanicznych w obliczu kryzysu biologicznego w tropikach*; prof. Lew Andreev - *Możliwości ogrodów*

botanicznych półkuli północnej w ochronie roślin tropikalnych; oraz prof. V. H. Heywood - *Działalność utworzonego w styczniu 1987 przy IUCN Międzynarodowego Sekretariatu Ogrodów Botanicznych ds. Ochrony Przyrody* (Botanic Gardens Conservation Secretariat).

Dalsze referaty poświęcone były ogrodom botanicznym i rezerwatom Australii i tropikalnej Azji - m. in. Tajlandii, Chin, Japonii, Indii i Malesji. Do najciekawszych należał referat prof. Kunio Iwatsuki z Japonii - *Co może zrobić wysoko uprzemysłowiony kraj dla ogrodów botanicznych Azji na przykładzie japońskich ogrodów botanicznych*.

Tematem drugiego dnia obrad była sytuacja rezerwatów i ogrodów botanicznych Afryki tropikalnej, kontynentu o jednej z najbogatszych flor i o najmniejszej liczbie ogrodów botanicznych.

Odbyło się też posiedzenie IABG, na którym dokonano wyboru nowych władz IABG w składzie: prof. P. Ashton - przewodniczący, prof. L. Andreev, dr Gustav Schoser, prof. Kunio Iwatsuki jako wiceprzewodniczący, dr Brian Morley - sekretarz, oraz 10 członków zarządu. Zatwierdzono projekt nowej konstytucji IABG, oraz uchwalono dwie rezolucje wzywając władze wszystkich krajów do utrzymywania, rozwijania i, gdzie to konieczne, tworzenia nowych ogrodów botanicznych i rezerwatów, oraz udzielania wszelkiego poparcia ogrodom botanicznym i rezerwatom tej strefy klimatycznej.

Wieczorem odbyło się uroczyste otwarcie nowego Tropicarium w Palmengarten, w którym obok uczestników konferencji wzięli udział przedstawiciele miejscowych władz z burmistrzem miasta, a także członkowie Towarzystwa Przyjaciół Palmengarten.

Przedpołudnie trzeciego dnia poświęcono problemom obszarów tropikalnych obu Ameryk. Bardzo dobry referat wygłosił prof. Enrique Forrero z St. Louis (USA). Naświetlił on problemy ochrony flory tropikalnej z punktu widzenia personelu ogrodów i rezerwatów tropikalnych.

Po przerwie odbyło się uroczyste zamknięcie obrad. Konferencję podsumował prof. Heywood, przedstawiając główne wnioski, jakie nasunęły się w toku obrad i dyskusji:

- 1) istnieje ogromna dysproporcja między zasobami finansowymi i potencjałem naukowym, a potrzebami i znaczeniem flory tropikalnej,
- 2) wszystkie ogrody botaniczne świata powinny uczestniczyć w miarę swoich możliwości w ponoszeniu ciężarów finansowych ochrony flory tropikalnej.

Za główne problemy do dalszych spotkań i dyskusji uznano m. in. introdukcję i reintrodukcję gatunków zagrożonych, organizację banku genów, opracowanie i realizację programów edukacyjnych. Stwierdzono potrzebę istnienia organizacji ogrodów botanicznych na różnych poziomach - od krajowego, poprzez regionalne, do międzynarodowych, by umożliwić ich ściślejszą współpracę.

W ciągu dwóch następných dni uczestnicy konferencji zwiedzili ogrody botaniczne w Mainz, Gießen, Marburgu, Würzburgu, Heidelbergu, Stuttgartcie i Tübingen.

Konferencji towarzyszyła wystawa, zorganizowana w pawilonie wystawowym Palmengarten, przedstawiająca blisko 80 ogrodów botanicznych świata. Wydano również specjalny zeszyt okolicznościowy Palmengarten poświęcony ogrodom botanicznym (*Botanische Garten in aller Welt, Sonderheft. Der Palmengarten 1987*).

Wszystkie wydawnictwa związane z Konferencją, a także niektóre z licznych publikacji Palmengarten są dostępne w Ogrodzie Botanicznym UJ w Krakowie.

Maria LANKOSZ-MRÓZ

**PIERWSZE NAUKOWE SEMINARIUM
POŚWIĘCONE PAMIĘCI JÓZEFA
PACZOSKIEGO (PACZOSKI
I WSPÓŁCZESNOŚĆ (CHERSON,
25-29.XI.1989)**

**First Scientific Seminar devoted to Józef
Paczoski Paczoski and the present time (Cherson,
25-29.XI.1989)**

Pod takim tytułem odbyło się w Chersoniu nad Dnieprem spotkanie przyrodników w 125 rocznicę urodzin wybitnego biologa Józefa Paczoskiego. Organizatorem konferencji było Muzeum Krajoznawcze w Chersoniu i miejscowy Wydział Kultury, a sponsorami Rada Ukraińskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody oraz Biblioteka Naukowa im. M. Gorkiego w Chersoniu. Sesja trwała pięć dni, od 25 do 29 listopada 1989, gromadząc kilkadziesiąt osób z kilku ośrodków naukowych i środowisk kulturalnych Ukrainy, m. in. Instytutu Botaniki Akademii Nauk USSR w Kijowie, Katedry Botaniki Uniwersytetu w Odessie i Symferopolu, wyższych uczelni Chersonia oraz placówek związanych z ochroną przyrody. Zagranicznymi gośćmi konferencji byli autorzy niniejszego sprawozdania, zaproszeni przez organizatorów jako przedstawiciele Uniwersytetu Poznańskiego, którego J. Paczoski był profesorem i doktorem *honoris causa*. Należy tu bowiem przypomnieć, że najdłuższe i najbardziej znaczące okresy pracy twórczej J. Paczoskiego związane były z Chersoniem (1897-1922) i Poznaniem (od roku 1925 do śmierci w roku 1942).

Obrady pierwszej, trzydniowej części referatowej toczyły się w auli Muzeum. Otworzył je przewodniczący Komitetu Organizacyjnego, dyrektor Muzeum dr W. A. Krajev, który przedstawił także życie i działalność Józefa Paczoskiego. Program obejmował 46 referatów i wystąpień. Główny, tytułowy wykład *Paczoski i współczesność* wygłosił profesor B. W. Zawierucha z Kijowa zwracając uwagę

na szeroki zakres zainteresowań biologicznych J. Paczoskiego i aktualność stawianych przez Niego problemów.

Przedstawione referaty ująć można w kilka grup. Osiągnięcia J. Paczoskiego w zakresie florystyki i systematyki omówili M. F. Bojko, W. W. Protopopova, D. N. Dobroczaeva, M. W. Shevera; morfologii roślin - W. I. Tichonov; entomologii - W. K. Rafalski; kręgowców - W. M. Izdebski; ochrony przyrody - O. J. Umaniec. Inna grupa to referaty poświęcone charakterystyce kolekcji zielnikowych J. Paczoskiego (S. M. Miljutina, N. I. Gorłova, K. Latowski). Z kolei S. G. Kovalenko, S. E. Djatlov, S. Balcerkiewicz mówili o aktualnych badaniach geobotanicznych w nawiązaniu do niektórych idei i koncepcji badawczych J. Paczoskiego. W programie trzeciego dnia konferencji znalazły się wystąpienia prezentujące wyniki oryginalnych badań szaty roślinnej obszaru przyczarnomorskiego (A. E. Turuta, D. W. Dubyna, T. P. Dżuba, G. M. Semaszkina, N. P. Olenkovskij). W dyskusji podnoszono konieczność dalszej popularyzacji dorobku i idei naukowych Paczoskiego, zwracano uwagę na potrzebę ściślejszej współpracy wschodnio- i zachodnioeuropejskiej szkoły geobotanicznej. Dużo uwagi poświęcono współczesnym zagrożeniom ekosystemów oraz ich ochronie. Zagadnienia te były głównym tematem tzw. okrągłego stołu, który kończył codzienną sesję terenową.

Uczestnicy obrad odwiedzili kilka muzeów chersońskich. Wśród ekspozycji w Muzeum Krajoznawczym wymienić należy przede wszystkim obszerny dział przyrodniczy z interesującymi dioramami wybranych ekosystemów. Podziwialiśmy też bardzo dobrze zachowane okazy ptaków i drobnych ssaków, spreparowane własnoręcznie i wg. oryginalnej metody przez J. Paczoskiego. Tu też przechowywane są rękopisy oraz bogata, licząca 22 tysiące arkuszy, kolekcja roślin naczyniowych tego badacza.

Niebawem nastąpi otwarcie nowego, przyrodniczego oddziału Muzeum. Mieści się ono w oddzielnym, obszernym budynku, tym samym, w którym znajdowało się muzeum utworzone i kierowane przez Paczoskiego w latach 1897-1920. Daleko zaawansowane są prace nad ekspozycją w sali specjalnie poświęconej Józefowi Paczoskiemu. Tu znalazły też swoje miejsce, przywiezione przez nas książki, fotografie i kopie dokumentów związane z Paczoskim, a pochodzące z okresu Jego pracy w Poznaniu. Uczestnicy Konferencji zaproponowali, aby nowy Oddział Muzeum przyjął imię Józefa Paczoskiego.

Interesującą częścią Konferencji były dwie sesje terenowe w rezerwacie biosfery Askania Nova i stacji zalesiania i zagospodarowania parków naddnieprzańskich w Cjurupińsku. Mimo późnojesiennej pory, wielu botanicznych wrażeń dostarczyła nam całodzienna wycieczka w obszar słynnych, opisywanych przez Paczoskiego stepów askańskich, chronionych od ponad stu lat. Poza największym w Europie rezerwatem stepowym, Askania Nova obejmuje także

park dendrologiczny, park zoologiczny oraz instytuty i gospodarstwa doświadczalne.

W trakcie trwania Konferencji odbyło się rozstrzygnięcie i uroczyste zakończenie konkursu im. J. Paczoskiego, na najlepiej sprawowaną opiekę wybranego obiektu przyrodniczego. W konkursie uczestniczyły zespoły dzieci i młodzieży ze szkół podstawowych oraz średnich.

W dyskusji końcowej uczestnicy Konferencji wyrazili uznanie oraz wdzięczność inicjatorom i jej organizatorom, proponując równocześnie kontynuację tych spotkań.

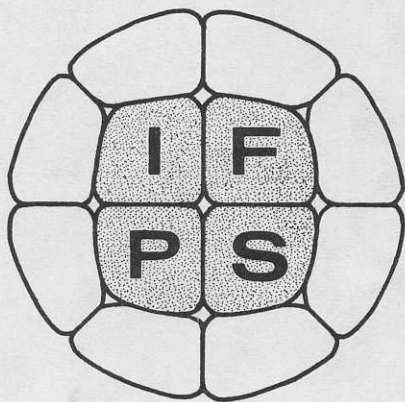
Odbyte w Chersoniu seminarium, określone jako pierwsze, było w rzeczywistości drugim spotkaniem rocznicowym związanym z pamięcią J. Paczoskiego. W 1964 roku odbyła się bowiem w Poznaniu podobna konferencja, połączona z publikacją *Józef Paczowski - w setną rocznicę urodzin*.

Organizatorzy zadbali o sprawny przebieg konferencji oraz publikację streszczeń wszystkich referatów. Szczegółowy, ładnie wydany program, ozdobiony został stylizowanym rysunkiem *Centaurea paczoskii* oraz portretem Uczzonego.

Stanisław BALCERKIEWICZ, Karol LATOWSKI

BOTANIKA ZA GRANICĄ BOTANY ABROAD

MIĘDZYNARODOWA FEDERACJA
TOWARZYSTW PALINOLOGICZNYCH
International Federation of Palynological
Societies

Jest międzynarodową organizacją, która zrzesza palinologów z całego świata. Celem jej jest przyczynianie się do rozwoju palinologii przez ułatwianie

kontaktów międzynarodowych drogą organizowania zjazdów i rozprowadzania informacji. Federacja wydaje biuletyn pt. *Palynos*, w którym zamieszczane są krótkie artykuły o działalności naukowej jej członków w różnych krajach, wspomnienia o zmarłych palinologach, recenzje książek i komunikaty o odbytych i planowanych spotkaniach palinologicznych, zarówno międzynarodowych jak i lokalnych. Obecnie Federacja skupia 22 towarzystwa palinologiczne lub paleobotaniczne. Jej prezesem jest prof. dr H. Vischer z uniwersytetu w Utrechcie. Polskę reprezentuje Sekcja Paleobotaniczna Polskiego Towarzystwa Botanicznego, a naszym przedstawicielem w Radzie Federacji jest prof. dr Anna Sadowska, Wrocław.

Krystyna WASYLIKOWA

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

NOWY ZARZĄD GŁÓWNY PTB
New authorities of the Polish Botanical Society

Walne Zgromadzenie Delegatów Polskiego Towarzystwa Botanicznego w dniu 6 września 1989 r. w Katowicach wybrało nowy Zarząd Główny PTB w składzie:

doc. dr Stanisław Balcerkiewicz
doc. dr Jan Borkowski
doc. dr Anna Bujakiewicz
prof. dr Władysław Bugala
doc. dr Stanisław Cieśliński
prof. dr Jerzy Fabiszewski
prof. dr Janusz Faliński
prof. dr Janina Jasnowska
prof. dr Jan Kornaś
doc. dr Eugeniusz Kuźniewski
doc. dr Karol Latowski
doc. dr Maria Ławrynowicz
prof. dr Tomasz Majewski
doc. dr Janina Mikołajska
dr Zbigniew Mirek
prof. dr Romuald Olacek
prof. dr Benon Polakowski
doc. dr Lech Ratajczak
doc. dr Maria Reyman
prof. dr Bohdan Rodkiewicz
prof. dr Krzysztof Rostański
prof. dr Anna Sadowska
prof. dr Jadwiga Siemińska
prof. dr Alina Skirgiełło
doc. dr Kazimierz Szczepanek
prof. dr Helena Tokarz
dr Urszula Warcholińska
prof. dr Tomasz Wodzicki

doc. dr Stefan Zajączkowski
dr Tomasz Załuski

Prezydium Zarządu Głównego

Prezes	prof. dr Jerzy Fabiszewski
Wiceprezes	prof. dr Stefan Zajączkowski
Sekretarz Generalny	doc. dr Maria Ławrynowicz
Członkowie	prof. dr Tomasz Majewski prof. dr Stanisław Cieśliński dr Zbigniew Mirek

Główna Komisja Rewizyjna

dr Krystyna Czyżewska
prof. dr Bronisław Gej
dr Maria Górską-Zajączkowską
prof. dr Tadeusz Przybylski
prof. dr Zofia Starck
prof. dr Jadwiga Wilkoń-Michalska

Maria ŁAWRYNOWICZ

ZMIANA WYSOKOŚCI SKŁADEK
CZŁONKOWSKICH

New member fees of the Polish Botanical Society

Walne Zgromadzenie PTB w Katowicach podjęło uchwałę o podwyższeniu rocznych składek członko-

wskich i wpisowego. Od 1 stycznia 1990 wynoszą one:

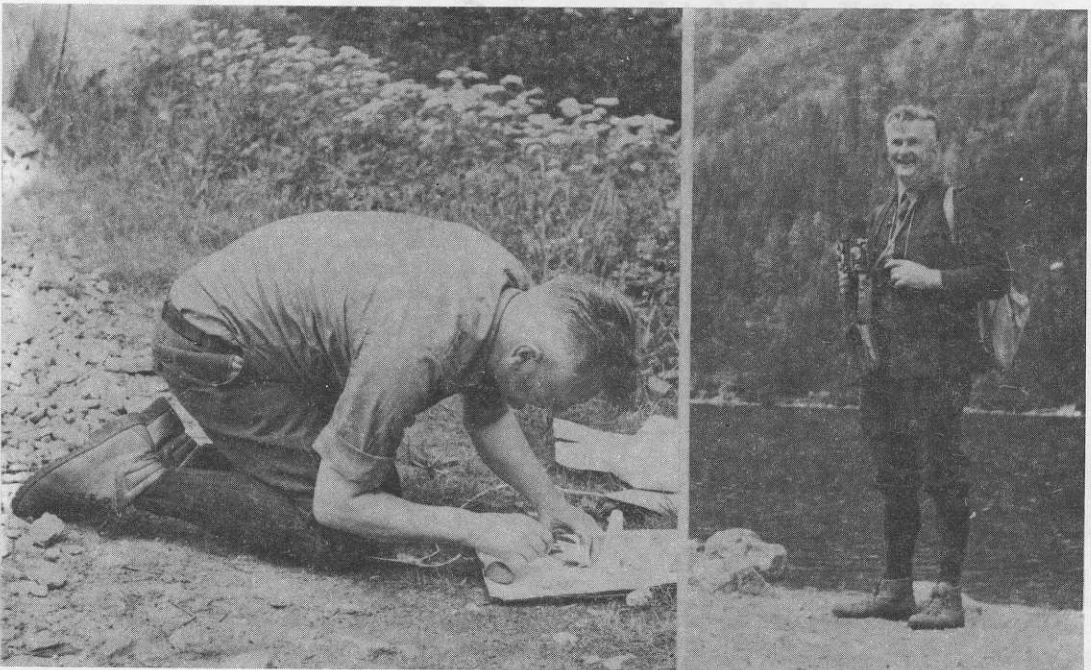
- dla członków zwyczajnych 4000 zł oraz obowiązkowa prenumerata *Wiadomości Botanicznych*,
- dla członków nadzwyczajnych 3000 zł bez obowiązku prenumeraty,
- dla emerytów 500 zł także bez obowiązku prenumeraty.

Wpisowe podnosi się do wysokości 1000 zł. Zmieniono także proporcje podziału składek członkowskich między Oddział a Zarząd Główny. Nowy podział: 50% zostaje w Oddziale a 50% odsyłane jest do Zarządu Głównego. Upoważniono również Zarząd Główny do corocznej zmiany składek, odpowiednio do oficjalnego wskaźnika inflacji.

Maria ŁAWRYNOWICZ

NOWI CZŁONKOWIE HONOROWI PTB
New honorary members of the Polish Botanical Society

Profesor Hans Joachim Schweitzer urodził się w 1928 roku w Kassel w rodzinie inteligentnej. Zamiłowanie do botaniki zostało mu zaszczerpię już w latach dzieciństwa przez ojca, znanego botanika, który na przełomie XIX i XX wieku zbierał rośliny na Śląsku. W latach 1934-1938, jeszcze jako uczeń

Profesor H. J. Schweitzer na wycieczce botanicznej w Tatrach

(Fot. L. Stuchlik)

szkoły podstawowej i gimnazjum, Joachim Schweitzer zgromadził swój pierwszy zielnik. Po uzyskaniu świadectwa maturalnego w roku 1946 rozpoczął pracę w aptece, jako pomocnik. W latach 1950-1953 studiował farmację w Marburgu i Frankfurt, gdzie już w czasie studiów rozpoczął pracę pod kierunkiem znanego paleobotanika profesora Krausla w Sencenbergmuseum. Po uzyskaniu doktoratu w roku 1956 zachęcony przez swojego mistrza prof. Krausla rozpoczął regularną pracę na stanowisku asystenta paleobotaniki na Uniwersytecie w Bonn. Tam, po śmierci wybitnego paleobotanika Thomsona, w 1957 roku przejął wszystkie wykłady z paleobotaniki i wkrótce w 1962 wyhabilitował się. W pierwszych latach pracy na Uniwersytecie w Bonn profesor Schweitzer odkrył liczne stanowiska flor dewońskich Nadrenii, co umożliwiło mu w późniejszym okresie wykonanie oryginalnych rekonstrukcji wielu ówczesnych roślin. W latach 1963-1970 prowadził cztery ekspedycje paleobotaniczne na Spitsbergen, z których bogate zbiory opracowywane są po dzień dzisiejszy przez Niego i Jego uczniów.

Po niestabilnym okresie na początku lat siedemdziesiątych, kiedy to nastąpiło podzielenie Instytutu na część geologiczną i paleontologiczną, profesor Schweitzer otrzymał stanowisko kierownika Zakładu Paleobotaniki, na którym pozostaje po dzień dzisiejszy. Już w pierwszych latach pracy na tym stanowisku rozpoczął realizację dużego projektu badawczego flor mezozoicznych Iranu i Afganistanu. Dzięki obfitym zbiorom gromadzonym w czasie letnich ekspedycji do roku 1978, powstała unikatowa kolekcja roślin mezozoicznych Bliskiego Wschodu. Ostatnie lata to prace profesora Schweitzera nad florami dewonu, permo-karbonu i mezozoiku w Chinach.

Na podkreślenie zasługuje wkład profesora Schweitzera w zorganizowanie stypendiów naukowych w RFN dla wielu botaników zagranicznych, w tym również polskich. Ma na swoim koncie 70 publikacji naukowych, wśród których są pozycje o podstawowym znaczeniu dla rozumienia ewolucji świata roślinnego. Za Jego największe osiągnięcia naukowe należy uznać odkrycie żeńskich szyszek u *Pseudovoltzia*, stwierdzenie, że rodzaje *Henya* i *Calamophyton* z grupy *Protoarticulatae* należą do grupy paproci, odkrycie kwiatu obupłciowego w rodzaju *Irania* oraz gametofitu i przemiany pokolei u psylofitów. Jest botanikiem wszechstronnym, który w swojej karierze naukowej zajmował się zarówno florami starszymi jak i młodszymi (od syluru po holocen) ze współczesną włącznie. Tej ostatniej jest zresztą wyśmienitym znawcą, o czym mogli przekonać się jego liczni polscy przyjaciele z kilku ośrodków, do których przyjeżdża często w ostatnich latach. Każdego, kto był w terenie z profesorem Schweitzerem uderza jego ogromna pasja kolekcjonerska i niespotykana wręcz pedantyczność w obchodzeniu się z zebranymi roślinami. Wierzmy, że wieloletnia serdeczna i owocna więź Hansa Joachima

Schweitzera z polskimi botanikami ulegnie dalszemu zacieśnieniu poprzez Jego honorowe członkostwo w Polskim Towarzystwie Botanicznym.

Profesor Jan Walas urodził się 23.VI.1903 r. w Świątnikach Górnych koło Krakowa. W latach 1924-1929 studiował nauki przyrodnicze na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W roku 1930 otrzymał dyplom nauczyciela szkół średnich, a 23.VI.1931 doktorat z filozofii w zakresie botaniki. W latach 1931-1939 pracował w Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, najpierw na stanowisku starszego asystenta, później adiunkta.

W okresie drugiej wojny światowej (1940-1945) zatrudniony był w krakowskim ogrodzie botanicznym, przyczyniając się, wraz z pozostałą częścią polskiego personelu, do ocalenia przed zniszczeniem cennych kolekcji roślin. W latach powojennych kontynuował pracę w Uniwersytecie Jagiellońskim, uzyskując 20.VIII.1946 (na podstawie habilitacji odbytej w 1945 r.) stanowisko docenta systematyki i geografii roślin. W roku 1947 mianowany został profesorem nadzwyczajnym (w 1968 - zwyczajnym) Katedry Systematyki i Geografii Roślin w nowo powstałym Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Z uczelnią tą związał się na wiele lat, poświęcając znaczną część swego czasu na pracę organizacyjną i dydaktyczną. W latach 1945–1956 pełnił funkcję dziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Toruńskiego. Mimo wielkiego zaangażowania w prace nad rozwojem toruńskiej uczelni, po blisko ćwierćwieczu Profesor zdecydował się na powrót do macierzystej, krakowskiej wszechnicy. Dnia 1.II.1970 objął stanowisko dyrektora Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, na którym pozostał aż do przejścia na emeryturę 30.IX.1973.

Działalność naukowa Profesora Walasa, na którą składa się ponad 20 publikacji, obejmuje trzy dziedziny: florystykę, systematykę i geografie roślin. Związany przez długie lata z realizacją programu badawczego krakowskiej szkoły botanicznej Władysława Szafera, profesor Walas prowadził głównie badania fitosocjologiczne roślinności górskiej. Do klasycznych pozycji polskiego piśmiennictwa botanicznego należą takie Jego prace jak: *Roślinność Babiej Góry* (1933), *Wędrówki roślin górskich wzdłuż rzek tatrzańskich* (1938) oraz *Les associations des plantes vasculaires des Monts de Czywczyn* (1949) (publikacja wspólna z J. Horvatem i B. Pawłowskim). Spośród prac skierowanych do szerokiego grona czytelników, na szczególną uwagę zasługują publikacje z zakresu ochrony przyrody: *Rośliny prawnie chronione* (1965) oraz *Atlas roślin chronionych* (1973).

Zbigniew MIREK, Alicja ZEMANEK

V A R I A

KOMITET BOTANIKI PAN W LATACH 1987–1989

Botanical Committee of the Polish Academy of
Sciences in the years 1987–1989

Komitet Botaniki PAN został powołany w roku 1953 przy II Wydziale Nauk Biologicznych Polskiej Akademii Nauk w celu koordynowania badań z zakresu nauk botanicznych i planowania ich rozwoju. Uchwalony wówczas regulamin (z niewielkimi późniejszymi poprawkami) obowiązuje do dziś. Komitet w obecnym składzie (prof. dr Leon Stuchlik – przewodniczący, prof. dr Tomasz Wodzicki i prof. dr Aleksander Łukasiewicz – zastępcy przewodniczącego, doc. dr Teresa Mrozińska – sekretarz) prowadzi swoją działalność od drugiej połowy 1987 roku. Nawiązując do form już wcześniej wypracowanych Komitet realizuje swoje zadania głównie poprzez organizowanie zebrań o odpowiednio dobranej tematyce, angażowanie na referentów przedstawicieli różnych ośrodków naukowych z kraju i za-

granicy. W okresie swej kadencji zorganizował 4 zebrania plenarne w różnych ośrodkach naukowych. Na Uniwersytecie Warszawskim odbyło się spotkanie na temat Kongresu Botanicznego w Berlinie w 1987 r. W Instytucie Dendrologii PAN w Kórniku miało miejsce zebranie poświęcone problematyce badawczej tego Instytutu. Prof. dr Kazimierz Browicz wygłosił na nim referat dotyczący flory orientalnej oraz obecnego stanu i historii jej poznania. W Instytucie Botaniki PAN zorganizowano zebranie poświęcone polskim badaniom antarktycznym. Wziął w nim udział prof. dr K. Birkenmayer, koordynator tych badań. Ostatnio odbyło się spotkanie w Zakładzie Botaniki Leśnej SGGW w Warszawie, gdzie obok prezentacji działalności i dorobku Zakładu został wygłoszony przez profesora E. Klekowskiego z Massachusetts referat pt. *The influence of plant ontogeny on genetic integrity*. Przeprowadzanie zebrań w różnych ośrodkach botanicznych ma na celu głównie zademonstrowanie i krytyczną ocenę ich dorobku.

Dla usprawnienia swojej działalności Komitet powołał 3 sekcje: Sekcję Fizjologii, Morfogenezy i Cytologii (prof. dr A. Szwejkowska – przewodnicząca), Sekcję Geobotaniki i Ekologii (prof. dr W. Matuszkiewicz – przewodniczący), Sekcję Ogrodów Botanicznych i Arboretów – obecnie przemianowaną na Radę Ogrodów Botanicznych i Arboretów (prof. dr A. Łukasiewicz – przewodniczący) oraz Komisję Kryptogamów (prof. dr A. Skirgiełło – przewodnicząca). W ramach dotacji uzyskanych z II Wydziału PAN, Komitet prowadzi badania naukowe w zakresie następujących grup tematycznych:

1. Chorologia flory polskiej – 5 tematów.
2. Zmiany szaty roślinnej pod wpływem działalności człowieka – 4 tematy.
3. Badania z zakresu taksonomii roślin – 4 tematy.
4. Struktura genomu i jej przemiany w toku filogenezy i ontogenezy – 2 tematy.
5. Studia nad florą i roślinnością poza granicami kraju – 1 temat.

W wyniku prowadzonych badań zostało opublikowanych 15 prac, a 5 dalszych oddano do druku. Na szczególnie podkreślenie zasługuje cykl publikacji dotyczących flory Afryki Centralnej autorstwa prof. dr S. Lisowskiego, które ukazały się w Belgii.

W ramach swojej działalności Komitet przedstawia różnorodne oceny i udziela informacji; wystosował m.in. protest do Ministerstwa Ochrony Środowiska w sprawie projektu budowy zespołu hoteli służących ekskluzywnej turystyce zagranicznej na półwyspie Szeroki Ostrów.

Poza tym przedstawiciele Komitetu byli współorganizatorami IV Ogólnopolskiej Konferencji nt. *Mechanizmy regulacji i morfogenezy układów roślinnych*, zorganizowanej przez Zakład Botaniki Leśnej SGGW. Ten rodzaj działalności wiąże problematykę ściśle botaniczną z problematyką rolniczą i leśną.

Komitet Botaniki prowadzi także okresową ocenę planów badawczych i dorobku botanicznych placówek naukowych tak Polskiej Akademii Nauk jak i Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, pełniąc rolę doradczą przy Wydziale II PAN.

Teresa MROZIŃSKA

POLSKIE TOWARZYSTWO STORCZYKOWE IM. J. WARSZEWICZA

Joseph Warszewicz Orchid Society of Poland

Polskie Towarzystwo Storczykowe im. J. Warszewicza zostało oficjalnie zarejestrowane przez Sąd Wojewódzki miasta Krakowa w dniu 3 czerwca 1989 roku. Zaisntniało ono pod patronatem Instytutu Botaniki PAN, gdzie znalazły siedzibę jego władze w osobach: przewodniczący – prof. dr K. Zarzycki; zastępcy – prof. dr K. Kukulczanka, dr M. Jagiełło i C. Michalec; skarbnik – mgr M. Matyjaszkiewicz; sekretarz – mgr M. Nowak.

Jako Towarzystwo o zasięgu ogólnopolskim skupia w swych szeregach już ponad 60 osób. Są to zarówno hodowcy-profesjonaliści, jak i hobbyści, mający już (niektórzy dość okazałe) kolekcje lub dopiero pragnący hodować storczyki w swoich mieszkaniach i ogrodach. Do Towarzystwa należą także miłośnicy przyrody pragnący aktywnie uczestniczyć w ochronie rodzimych gatunków storczyków oraz naukowcy badający tę grupę roślin. Polskie Towarzystwo Storczykowe stawia sobie za cel koordynację badań oraz prowadzenie działalności informacyjnej związanej z rodziną storczykowatych. Realizację tego celu ma umożliwić własny biuletyn *Warszewicziana*, którego pierwszy numer ukaze się zapewne jeszcze w bieżącym roku. W planach Towarzystwa są także wycieczki, pokazy, prelekcje i wystawy (pierwsza odbyła się w Krakowie w dniach 25–26 listopada). Planem-marzeniem jest odtworzenie kolekcji roślin J. Warszewicza istniejącej niegdyś w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, w odpowiednio do tego przygotowanej szklarni.

Małgorzata JAGIELLO

SZKOŁA PODSTAWOWA W BARWICACH IM. PROF. W. SZAFERA

Primary School in Barwice dedicated to
Professor Władysław Szafer

Imieniem prof. Władysława Szafera, nazwano Szkołę Podstawową w Barwicach (województwo koszalińskie). Uroczystość odbyła się w dniu 14 października 1989 roku.

Antonina LEŃKOWA

NADANIE ZESPOŁOWI SZKÓŁ EKONOMICZNYCH W ÓMIELOWIE IMIENIA PROF. MARIANA RACIBORSKIEGO

Joint Economical Schools in Ómielów dedicated
to Professor Marian Raciborski

Zespół Szkół w Ómielowie swymi korzeniami sięga tajnego gimnazjum działającego podczas II wojny światowej. Zakończenie remontu i rozbudowy budynku szkolnego stały się okazją do nadania szkole imienia prof. Mariana Raciborskiego, który urodził się w pobliskiej Brzustowej. Uroczystość odbyła się 27.X.1989 r. Honorowym gościem była wnuczka siostry M. Raciborskiego – pani Barbara Stobiecka-Choraży. Wręczenie sztandaru oraz odczytanie aktu nadania imienia szkole rozpoczęło część oficjalną, podczas której, w korytarzu na I piętrze szkoły, odsłonięto tablicę pamiątkową poświęconą Marianowi Raciborskiemu. W części artystycznej uwagę zwrócili wiersze poświęcone patronowi recytowane przez ich autorów – uczniów szkoły. Zupełnie nieoczekiwanie, już po zakończeniu uroczystości, w szkole zjawił się pan Włodzimierz Raciborski (stryjeczny wnuk Mariana) wraz z małżonką.

Piotr KÖHLER

„JEST W WARSZAWIE MAŻ TAKI...” ‘There is such a man in Warsaw’

Ukazanie się pierwszego powojennego wydania *Roślin Polskich* autorstwa W. Szafera, S. Kulczyńskiego i B. Pawłowskiego przyjęte zostało bardzo żywo w całym kraju. U części botaników opory budziło jednak polskie nazewnictwo np.: *bez* zamiast *lilak* (dla *Syringa vulgaris*), *sonna banka* zamiast *banksa*, *drzewa szpilkowe* w miejsce tradycyjnego terminu *drzewa iglaste* etc. Trzeba było jednak pozycji, erudycji i klasy Bolesława Hryniewieckiego, by zafundować środowisku botanicznemu recenzję wspomnianego dzieła i to w dowcipnej, wierszowanej formie. Znana jedynie nielicznym, warta jest upowszechnienia.

Stary Kraków trzech synów¹ znanych z wielkich
wyczynów,

Raz na ratusz zawoła i rzecze
Dziś nabierzcie otuchy, krowoderskie cne zuchy,
Będzie walka na pióra nie miecze.

Jest w Warszawie maż taki, co hoduje lilaki
A tak zwany dziki bez ma za nic

¹Trzej autorzy *Roślin Polskich*: W. Szafer, S. Kulczyński, B. Pawłowski.

I każdego poranka z sosny śmieje się banka
Pelen buty warszawskiej bez granic

A gdy znajdzie się w lesie, to jak stamtąd wieść
niesie,

(Niech z was każdy dziś o tym się dowie),
Że nie staje w podziwicie, gdy chłop zbiera igliwie,
A nie żadne krakowskie „szpilkowie”.

Choć się każdy oburza, w pojedynkę nie zdłuża,
Więc się musi z innymi sprzymierzyć
I by rozgrzać swe męstwo, aby wyszło zwycięstwo,
Muszą wszyscy we trójkę uderzyć.

Więc z was trojga najstarszy, co tu gest ma
monarszy,
Niech mu pyłkiem wnet oczy zasypie²
I uderzy go gracko, aby poległ jak Macko³
Na wrocławskim obronnym nasypie.

Badacz roślin za młodu, demokrata z zawodu,
Co wysoko na krześle siadł w sejmie,⁴
Niech mu laską pogrozi, wnet mu butę zamrozi
I ochotę do walki odejmie.

Kto się w Tatrach uwija, loczek własny zawija⁵,
Niech od siebie cokolwiek dołoży:
Niech mu czyta bez zmiany *Alchemilla* odmiany
Aż go do snu twardego zamorzy.

Gdy ta walka zawrzała, zbladła zuchów tych chwala,
Bo po chwili spostrzegli już sami,
Że ten chytry Warszawiak tak się dobrze zastawiał,
Że z tej walki wnet wyszli z guzami.

(R. W-B.)

²Mowa o Władysławie Szaferze jako czołowej postaci polskiej botaniki (stąd „monarszy”) i paleobotaniki (stąd „pyłek”).

³Stefan Macko, botanik związany po wojnie z ośrodkiem wrocławskim.

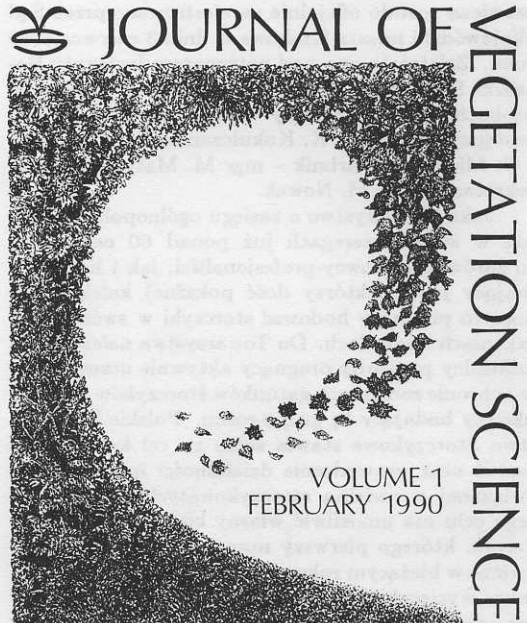
⁴Dotyczy Stanisława Kulczyńskiego, jednego z najwybitniejszych naszych botaników, po II wojnie światowej czołowego polityka związanego ze Stronnictwem Demokratycznym.

⁵Odnosi się do Bogumiła Pawłowskiego, autora m.in. *Flory Tatr* i licznych nowo wówczas opisanych, bardzo do siebie podobnych, „drobnych” gatunków *Alchemilla* i do jego charakterystycznego odruchu „kręcenia loczka”.

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW JOURNALS AND SERIES

JOURNAL OF VEGETATION SCIENCE

Journal of Vegetation Science jest oficjalnym organem International Association of Vegetation Science (IAVS). Profil czasopisma jest szeroki.

OFFICIAL ORGAN OF THE INTERNATIONAL
ASSOCIATION FOR VEGETATION SCIENCE

PUBLISHED BY OPULUS PRESS UPPSALA

Publikuje ono oryginalne artykuły, krótkie notatki oraz artykuły przeglądowe odnoszące się do badań roślinności (w aspekcie metodologicznym, teoretycznym, opisowym i eksperymentalnym) na poziomie zarówno populacyjnym jak i fitocenotycznym. Zamieszcza również recenzje książek z zakresu szeroko pojętych badań roślinności, a także sprawozdania z rozmaitych spotkań naukowych, oraz bieżące informacje o działalności IAVS. Czasopismo redagują: E. Van der Maarel (Uppsala), R. Neuhausl (Praga) i R. K. Peet (Chapel Hill). W przeszło czterdziestoosobowym Komitecie redakcyjnym Polskę reprezentuje prof. dr Ewa Symonides (Warszawa). *Journal of Vegetation Science*, którego pierwszy numer ukazał

się w 1990 roku dostępny jest w Polsce m. in. w Bibliotece Instytutów Botaniki PAN i UJ w Krakowie.

Zbigniew MIREK

INFORMACJA BOTANICZNA BOTANICAL INFORMATION

SYNTETYCZNE WYKAZY LICZB CHROMOSOMÓW ROŚLIN NACZYNIOWYCH

Synthetic lists of vascular plant chromosome numbers

Jedną z ważniejszych informacji, której często poszukujemy przy różnego rodzaju opracowaniach (systematycznych, ekologicznych, ewolucyjnych, itp.) jest liczba chromosomów. W rozproszonej, obszernej już literaturze przedmiotu, często trudno znaleźć dane dotyczące interesującej nas grupy roślin (rodzina, rodzaj, gatunek). Ułatwiają to istniejące, syntetyczne indeksy i atlasy, a także stałe działy w niektórych periodykach, gdzie publikowane są liczby chromosomów. Poniżej zestawiamy ważniejsze pozycje tego typu.

- BOLKHOVSKIKH Z. i in. 1969. Chromosome numbers of flowering plants, ss. 926, Izd. „Nauka”, Leningrad.
- DARLINGTON C. D., JONAKI A. E. K. 1945. Chromosome atlas of cultivated plants, ss. 396, Allen G., Unwin Ltd, London.
- DARLINGTON C. D., WYLIE A. P. 1955. Chromosome Atlas of Flowering Plants, ss. 519, Allen G., Unwin Ltd, London.
- DARLINGTON C. D., WYLIE A. P. 1955. Chromosome atlas of flowering plants, ss. 519, The Macmillan Company, New York.
- FERNANDES A., QUEIROS M. od 1969 liczne prace dotyczące liczb chromosomów roślin z Portugalii, zamieszczone w *Boletim da Sociedade Broteriana* [Portugalia].
- GADELLA T. W. J., KLIPHUIS E. od 1963 liczne prace z liczbami chromosomów głównie z Holandii, lecz także z innych obszarów, zamieszczone w *Acta Botanica Neerlandica, Proceedings Koninklijke Nederlandse Academie van Wetensch appen Amsterdam, Series C.*, [Holandia].
- GODWARD M. B. E. 1966. The Chromosomes of the Algae, ss. 212, E Arnold Ltd, London.
- Index to Plant Chromosome Numbers 1958–1960. 1 (1–4) i Supplement. CAVE M. S., (red.). University of North Carolina Press, Chapel Hill.
- Index to Plant Chromosome Numbers 1961–1965. 2 (5–9) CAVE M. S. (red.). University of North Carolina Press, Chapel Hill.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1965. ORNDUFF R. (red.), 1967. *Regnum Vegetabile* 50.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1966. ORNDUFF R. (red.), 1968. *Regnum Vegetabile* 55.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1967. ORNDUFF R. (red.), 1969. *Regnum Vegetabile* 59.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1968. MOORE R. J. (red.), 1970. *Regnum Vegetabile* 68.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1969. MOORE R. J. (red.), 1971. *Regnum Vegetabile* 77.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1970. MOORE R. J. (red.), 1972. *Regnum Vegetabile* 84.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1967–1971. MOORE R. J. (red.), 1973. *Regnum Vegetabile* 90.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1972. MOORE R. J. (red.), 1974. *Regnum Vegetabile* 91.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1973/74. MOORE R. J. (red.), 1977. *Regnum Vegetabile* 96.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1975–1978. GOLDBLATT P. (red.), 1981. *Monogr. Syst. Bot. Missouri Bot. Gard.* 5.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1979–1981. GOLDBLATT P. (red.), 1984. *Monogr. Syst. Bot. Missouri Bot. Gard.* 8.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1982–1983. GOLDBLATT P. (red.), 1985. *Monogr. Syst. Bot. Missouri Bot. Gard.* 13.
- Index to Plant Chromosome Numbers for 1986–1987. GOLDBLATT P., JOHNSON D. E. (red.), 1990. *Monogr. Syst. Bot. Missouri Bot. Gard.* 30.
- KROGULEVIC R. E., ROSTOVCEVA T. S. 1984. Chromosomnyje cislva cvjetkovych rastenij Sibiri i Dalnjego Vostoka. Izd. „Nauka”, Novosibirsk.
- LÖVE A. (red.) 1965 – do chwili obecnej. IOPB chromosome number reports. V. *Taxon* 14, 6 - do ostatniego numeru.
- LÖVE A., LÖVE D. 1942. Chromosome numbers of Scandinavian plant species. *Botaniska Notiser* 95: 19–59.
- LÖVE A., LÖVE D. 1948. Chromosome numbers of northern plant species, ss. 131, Reykjavik.
- LÖVE A., LÖVE D. 1956. Cytotaxonomical conspectus of the Icelandic flora. *Acta Horti Gothoburgensis* 20, 4: 65–291.
- LÖVE A., LÖVE D. 1961. Chromosome numbers of Central and Northwest European plant species. *Opera Botanica* 5: 1–581.
- LÖVE A., LÖVE D. 1974. Cytotaxonomical atlas of the Slavonian flora. Ser: Cytotaxonomical Atlases, vol. 1, ss. 1241, J. Cramer Verl.

- LÖVE A., LÖVE D. 1975. Cytotaxonomical atlas of the Arctic flora, Ser. Cytotaxonomical Atlases, vol. 2, ss. 598.
- LÖVE A., LÖVE D., PICHI SERMOLLI R. E. G. 1977. Cytotaxonomical atlas of the Pteridophyta. Ser. Cytotaxonomical Atlases, vol. 3, ss. 398, J. Cramer Verl.
- LÖVE A., LÖVE D. 1987. A cytotaxonomical atlas of the Balkan flora. Ser. Cytotaxonomical Atlases, vol. 4, ss. 416, J. Cramer Verl.
- LÖVE A., SOLBRIG O. 1964-1965. IOBP chromosome number reports I-IV. *Taxon* 13, 3; 14, 3.
- MÁJOVSKÝ J., MURÍN A. i inni. 1987. Karyotaxonomický prehľad flory Slovenska, ss. 436, Veda, Bratislava.
- MOORE D. M. 1982. Flora Europaea. Check-list and chromosome index, ss. 423, Cambridge University Press.
- MURATOVA E., KRUKLIS M. V. 1988. Chromosomnyje čísla golosemenných rastení, ss. 115, Nauka, Novosibirsk. Sibirsk. Otdel.
- POGAN E., WCISLO H. 1983. A list of chromosome numbers of Polish Angiosperms. II. *Acta Biologica Cracoviensia* 25: 103-172.
- PROBATOVA N. S., ZHUKOVA P. G., [Liczne prace z liczbami chromosomów, zamieszczane w czasopiśmie *Botaniceskij Žurnal* (ZSRR)].
- SKALIŃSKA M., POGAN E. 1973. A list of chromosome numbers of Polish Angiosperms. *Acta Biologica Cracoviensia* 25: 103-172.
- SOKOLOVSKAYA A. P. i współpr. od 1937. [Liczne prace z liczbami chromosomów, zamieszczane w czasopiśmie *Botaniceskij Žurnal* (ZSRR)].
- SPIES J.J., JONKER A. 1987. Chromosome studies on African Plants. 4. *Bothalia* 17: 135-136.
- SPIES J.J., PLESSIS H. 1986. Chromosome studies on African Plants. 1. *Bothalia* 16: 87-88.
- SPIES J.J., PLESSIS H. 1986. Chromosome studies on African Plants. 2. *Bothalia* 16: 269-270.
- SPIES J.J., PLESSIS H. 1987. Chromosome studies on African Plants. 3. *Bothalia* 17: 131-135.
- SPIES J.J., PLESSIS H. 1987. Chromosome studies on African Plants. 5. *Bothalia* 17: 257-259.
- TARNAVSCHII J. T. 1948. Die chromosomenzahlen der Anthophyten - Flora von Rumänien mit einem Ausblick auf das Polyploidie-Problem. *Buletinul Gradinii Botanice si al Museului Botanic dela Univ. Cluj* 28, Suppl: 1-130.
- TISCHLER G. 1935-1936. Pflanzliche Chromosomenzahlen. *Tabulae Biologicae Periodicae* 11: 281-304; 12: 57-115.
- TISCHLER G. 1950. Die Chromosomenzahlen der Gefäßpflanzen Mitteleuropas, ss. 263, Uitgeverij W. Junk, S-Gravenhage

znajduje się w Zakładzie Zmienności Roślin Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN, 31-512 Kraków, ul. Lubicz 46 (opracowana przez dr L. Freya i dr M. Mizianty). Podobną kartotekę prowadzi Zakład Cytologii i Embriologii Roślin Instytutu Botaniki UJ, kierowany przez prof. dr J. Małecką (adres: 31-044 Kraków, ul. Grodzka 52).

Zbigniew MIREK, Marta MIZIANTY

RECENZJE BOOK REVIEW

MORTON A. G. *History of Botanical Science*. Academic Press, London - New York - San Francisco, 1981, ss. 474.

W literaturze światowej istnieje zaledwie kilka syntetycznych opracowań historii botaniki, a od dłuższego czasu zaznaczał się wyraźny brak nowoczesnego ujęcia dziejów nauki o roślinach. Toteż pojawienie się nowego zarysu historii botaniki należy odnotować z dużym zadowoleniem.

Botanika jest jedną z najstarszych dziedzin naukowego poznania, a przedstawienie jej długotrwałego, bo obejmującego ponad 2 tys. lat rozwoju nie należy do łatwych zadań. Autor książki, emerytowany profesor botaniki Uniwersytetu w Londynie, A.G. Morton, ukazuje dzieje poznania świata roślinnego na szerokim tle historycznym, w ścisłym związku z klimatem intelektualnym kolejnych epok.

Szczególnie dużo miejsca poświęca wiedzy o roślinach w kulturach starożytnych. Tak więc z książki dowiadujemy się, że najstarszą pracą botaniczną, jaka dotrwała do naszych czasów jest odkopany pod ruinami Niniwy spis około 200 gatunków roślin leczniczych, sporządzony na glinianych tabliczkach w VII wieku p.n.e., na polecenie asyryjskiego władcy, Assurbanipala.

Botanika jako nauka powstała jednak dopiero na przełomie IV/III wieku p.n.e. w starożytnej Grecji, a jej podstawy teoretyczne stworzył uczeń Arystotelesa, Teofrast z Erezu, autor dwóch dzieł, znanych w łacińskim przekładzie jako *Historia plantarum* i *De causis plantarum*.

Przez następne 1700 lat rozwój nauki o roślinach przebiegał niezmiernie powoli, z długimi okresami zastoju i dopiero w XVI w. nastąpiło odrodzenie myśli teoretycznej połączone z powstaniem pierwszych flor regionalnych. Rewolucję w dziejach botaniki zapoczątkowały prace Linneusza, a podstawy jej nowoczesnego rozwoju ukształtowały się dopiero w XIX stulecie.

W prezentowanej książce uderza wyraźna dysproporcja pomiędzy opracowaniem wcześniejszych okresów w dziejach botaniki (do końca XVIII w.), które przedstawione są wyczerpująco i na poziomie

Uwaga: Kartoteka dotycząca liczb chromosomów, ułożona wg. rodzajów, a dla Polski wg. gatunków,

współczesnej wiedzy, a ukazaniem czasów najnowszych (XIX i XX w.).

Tak więc zabrakło obszernego omówienia początków geografii roślin w dziełach Aleksandra Humboldta, a kierunki rozwoju botaniki XX w. ukazane są zaledwie w zarysie. Autor nie zaopatrzył książki w wyczerpujący indeks biograficzny, stąd też brakuje obszerniejszych informacji o botanikach tej miary co Joseph Dalton Hooker czy Anton de Bary. Spośród uczonych polskich znajdujemy tu jedynie nazwisko odkrywcy procesów pociowych u paproci, Hieronima Leszczyca-Sumińskiego, zabrakło natomiast wzmianki o innych badaczach, którzy mieli swój niewątpliwý wkład w rozwój myśli botanicznej, jak np. twórca terminu *fitosocjologia*, Józef Paczoski, czy odkrywca zjawiska mikoryzy, Franciszek Kamiński.

Braki powyższe wynikają być może z głównego założenia Mortona, którego celem było nie tyle przedstawienie wszystkich faktów z dziejów botaniki ile raczej ukazanie głównych etapów rozwoju myśli botanicznej na tle prądów intelektualnych poszczególnych epok. Trzeba przyznać, że z zadania tego autor wywiązał się doskonale, wykazując nie tylko ogromną erudycję, ale również bardzo nowoczesne podejście do historii nauki. Dzieje botaniki rozpatruje bowiem nie jako zbiór izolowanych faktów, lecz w kontekście szerokich historycznych, społecznych i filozoficznych oddziaływań. Z tego względu *Historia botaniki* Mortona może być traktowana jako uzupełnienie istniejących opracowań, przepełnionych wprawdzie faktami, lecz pozbawionych ogólniejszej refleksji nad botaniką, jako jedną z najstarszych dziedzin naukowego poznania.

Alicja ZEMANEK

Redkie i iszczezajuscie vidy prirodnoj flory SSSR, kultiviruemye v botaniceskich sadach i drugich introdukcionnych centrach strany. Glavnyj Botaniceskij sad AN SSSR. Izd. „Nauka”, Moskwa, 1983, ss. 302, cena 2.80 rbl.

W ciągu ostatnich dziesięciu lat botanicy radzieccy prowadzą intensywne prace nad zachowaniem gatunków roślin rzadkich i ginących w swoim kraju. Pierwsza publikacja na ten temat *Dikoruščie vidy flory SSSR, nuždajuščiesja v ochrane* ukazała się w roku 1975. W trzy lata później, w 1978 została wydana *Krasnaja Kniga SSSR* zawierająca wykaz gatunków rzadkich, zagrożonych i ginących Związku Radzieckiego. Ostatnio, w 1983 roku wyszła książka *Redkije i iszczezajuscie vidy prirodnoj flory SSSR, kultivirujemye v botaniceskich sadach i drugich introdukcionnych centrach strany* wydana przez Główny Ogród Botaniczny Akademii Nauk ZSSR.

Książka ta poświęcona jest 1117 rodzimym gatunkom roślin rzadkich, zagrożonych i ginących flory Związku Radzieckiego uprawianych w 94 ogrodach radzieckich. Wymieniono w niej o 611 gatunków więcej niż w obu poprzednich publikacjach.

Całość zebrala i opracowała Komisja Ochrony Roślin Ginących Rady Ogródów Botanicznych ZSSR (Komisja po ochrane rastenij Sovietsa botaniceskich sadov SSSR) pod kierunkiem P.I. Lapina z Głównego Ogrodu Botanicznego AN ZSSR w Moskwie.

Książka obejmuje wstęp, pięć rozdziałów i indeks nazw łacińskich. We wstępie podano wykaz 11 stacji hodowlanych i 83 ogrodów botanicznych, w których uprawiane są rośliny objęte ochroną. Wykaz ułożony jest alfabetycznie wg nazw miejscowości.

Dwa pierwsze rozdziały omawiają rolę ogrodów botanicznych w zachowaniu gatunków roślin rzadkich i ginących flory ZSSR. W rozdziale trzecim omówiono zagrożenie niektórych gatunków w Związku Radzieckim. Rozdział czwarty poświęcony jest objętym ochroną roślinom drzewiastym, których wymieniono 270 gatunków, co stanowi 24% ogólnej liczby podanych taksonów.

Główną część książki stanowi rozdział piąty, obejmujący 257 stron druku, a poświęcony gatunkom objętym ochroną i znajdującym się już w uprawie. Przy każdym gatunku podano stopień jego zagrożenia, zasięg geograficzny, rozmieszczenie na terenie Związku Radzieckiego, oraz charakterystykę siedliskową. Podano także nazwę ogrodu(ów), w którym dany gatunek jest uprawiany, rok wprowadzenia do kolekcji, ilość egzemplarzy w kolekcji, oraz uwagi dotyczące cyklu rozwojowego w uprawie i odporność na warunki lokalne.

Jest rzeczą niezwykle cenną i godną podkreślenia, że wszystkie znajdujące się już w uprawie rośliny pochodzą ze znanych stanowisk naturalnych. Większość wymienionych gatunków uprawiana jest w kilku ogrodach, ale są i takie, które znajdują się w około 20-stu różnych ośrodkach np.: *Larix principis-rupprechtii* Mayr rośnie w 23 ogrodach, *Corylus colurna* L. w 38, *Tulipa schrenkii* Regel w 26, a *Adonis vernalis* L. aż w 42 różnych placówkach.

Alina DOROSZEWSKA

LANGE O. L., NOBEL P. S., OSMOND C. B., ZIEGLER H. (red.). *Physiological Plant Ecology. III. Responses to the Chemical and Biological Environment. Encyclopaedia of Plant Physiology, New Series* (PIRSON A., ZIMMERMANN M. H. – wyd.) tom 12. C. Springer Verl., Berlin-Heidelberg-New York, 1983, ss. 799, cena 298. – DM.

Wzrost, rozwój i sukces reprodukcyjny organizmu roślinnego uzależniony jest od oddziaływania czynników zewnętrznych: fizycznych, chemicznych, biologicznych. Uzależnienie wzrostu roślin i ich plonu od tych czynników leży u podstaw nauk rolniczych i było jednym z historycznie pierwszych zagadnień, od których zaczęła się rozwijać fizjologia roślin. Ciągłe wzrastające znaczenie fizjologicznej ekologii roślin znalazło swój wyraz w faktie, że tom *Encyklopedii* poświęcony tym zagadnieniom, składa się aż z 4 części. Dwie pierwsze (12 A i 12

B) były już przedstawione w dziale recenzji *Wiadomości Botanicznych*. Wydana niedawno część 12 C nosi podtytuł *Wpływ czynników chemicznych i biologicznych środowiska* i obejmuje 18 rozdziałów. Pierwsze z nich poświęcone są środowisku jonowemu (nawiązując tym samym do tomu 15), osmoregulacji, halofilności i tolerancji na zasolenie. Następne omawiają fizjologię i ekologię wiązania azotu łącznie z systemami symbiotycznymi wyspecjalizowanymi w tym procesie. Dalsze rozdziały przyniosą przegląd współdziałania i wzajemnych współzależności organizmów żywych w środowisku. Są to zagadnienia niezmiernie ciekawe, które jednak, ze względu na czysto opisową informację, skąpość ścisłych danych biochemicznych i eksperymentalnych, traktowane są zwykle marginesowo jako ciekawostki w podręcznikach fizjologicznych. W omawianym tomie przedstawiono zagadnienia symbiozy mikoryzowej i porostowej, fizjologię roślin owadożernych, wzajemne oddziaływanie na siebie roślin w środowisku oraz roślin i zwierząt (na przykładzie ekosystemów wodnych). Przedstawiono ekologię zapylania i rozsiewania owoców i nasion.

W sumie obszerny (800 stron) tom, przynosi bogaty zestaw ciekawych informacji opartych na najnowszych badaniach z zakresu fizjologii i ekologii roślin.

Jan ZURZYCKI

LANGE O. L., NOBEL P. S., OSMOND C. B., ZIEGLER H. (red.). *Physiological Plant Ecology. IV. Ecosystem Processes. Encyclopedia of Plant Physiology, New Series* (A. PIRSON, M.H. ZIMMERMANN - wyd.) tom 12 D. Springer Verl., Berlin-Heidelberg-New York, 1983, ss. 644, cena 290. - DM.

Ostatnia (IV-ta) część tomu *Fizjologiczna Ekologia Roślin* poświęcona jest głównie zagadnieniom dotyczącym całego ekosystemu. 16 rozdziałów przedstawia zagadnienia, które można zgrupować w 3 problemy. Pierwszym jest krażenie pierwiastków mineralnych, które przedstawiono na przykładach ekosystemów lądowych, słodkowodnych i morskich. Drugi dział dotyczy produkcji roślin i obejmuje problemy modelowania wzrostu i produkcji roślin oraz przegląd produktywności systemów uprawowych (agrocenoz) i szeregu systemów ekologicznych, typowych dla poszczególnych rejonów geograficznych, np. tundry, prerii, terenów pustynnych, lasów tropikalnych, wreszcie ekosystemów wodnych. Ostatnia grupa zagadnień omawia ingerencję człowieka w ekosystemy roślinne i przedstawia fizjologiczne aspekty zastosowania pestycydów i regulatorów wzrostu, eutrofizację i zanieczyszczanie wód i atmosfery. Jeden z rozdziałów poświęcony jest zmianom stężenia NO_3 w atmosferze. Końcowy rozdział daje przegląd bezpośredniej ingerencji człowieka w struktury sy-

stemów ekologicznych.

Omawiana książka zamyka tom *Encyklopedii* poświęcony ekofizjologii. Tom ten (nie mający swego odpowiednika w pierwszym wydaniu *Encyklopedii*), stanowi wyjątkowo cenne źródło informacji nie tylko dla fizjologów roślin, ale także dla rolników i ekologów środowiskowych.

Jan ZURZYCKI

GUITTONEAU G.-G., HUON A. *Connaitre et reconnaitre la flore et la végétation méditerranéennes*. Ouest France, Rennes, 1983, ss. 333.

Bogactwo i różnorodność flory i roślinności obszaru śródziemnomorskiego pociąga za sobą ogromną liczbę publikacji popularnonaukowych, takich jak prezentowana książka. Jest to bogato i barwnie ilustrowany przewodnik terenowy, umożliwiający identyfikację według kluczy i zdjęć około 600 roślin typowych dla francuskiego wybrzeża Morza Śródziemnego oraz Korsyki.

W książce omówiono warunki ekologiczne panujące w tej części obszaru śródziemnomorskiego oraz scharakteryzowano zbiorowiska roślinne. Spory rozdział poświęcono ochronie przyrody, m.in. wymieniono najważniejsze parki narodowe i obszary chronione południowej Francji.

Zasadniczą część przewodnika stanowią opisy roślin i ich duże, barwne fotografie. Większość zdjęć prezentuje rośliny w całości, co ułatwia ich rozpoznanie w terenie. Oznaczanie ułatwiają klucze do ważniejszych rodzin, a także rysunki przedstawiające cechy systematyczne. Załączono również krótki słowniczek botaniczny.

Przewodnik przeznaczony jest dla botaników-amatorów, o czym świadczy dobór gatunków oraz używanie nazw zwyczajowych. Nie umniejsza to jednak wartości książki, którą dzięki znakomitej szacie graficznej każdy weźmie do ręki z przyjemnością.

Bogdan ZEMANEK

Map of the natural vegetation of the member countries of the European Community and the Council of Europe. Scale 1:3 000 000. Second edition. Explanatory notes by A. NOIRFALIZE. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg - Council of Europe, Strasbourg, 1987. 4 arkusze mapy 82 cm x 70 cm, 81 str. tekstu objaśniającego z 48 fotografiami wielobarwnymi. Cena 59.- dolarów USA. ISBN 92-825-7265-x (wersja angielska), 92-871-1046-8 (wersja francuska) z mapą złożoną, lub 92-825-7351-6 (wersja angielska), 92-871-1048-4 (wersja francuska) z mapą zwiniętą na rolce.

W osiem lat po opublikowaniu pierwszej, prowizorycznej wersji mapy potencjalnej roślinności natu-

ralnej krajów należących do Rady Europy¹ ukazało się drugie, całkowicie zmienione wydanie tego opracowania. Nowa mapa obejmuje swym zasięgiem te same kraje, co poprzednia: Austrię, Belgię, Cypr, Danię, Francję, Grecję, Hiszpanię, Holandię, Irlandię, Islandię, Lichtenstein, Luksemburg, Malte, Norwegię, Portugalię, R.F.N., Szwajcarię, Turcję (łącznie z jej częścią azjatycką), Wielką Brytanię i Włochy oraz – nie należącą do Rady Europy – Finlandię. Opracowanie jest dziełem 22 autorów, którzy działali pod kierunkiem 4 koordynatorów regionalnych (E. Dahl, A. Noirfalize, P. Ozenda, P. Quezel); całością prac kierował prof. A. Noirfalize z Uniwersytetu Rolniczego w Gembloux w Belgii. Nowa wersja mapy różni się od poprzedniej nieporównanie większym stopniem dokładności: jej legenda obejmuje 128 wydziełów podstawowych (poprzednio było ich tylko 51). Z wyjątkiem azonalnej roślinności brzegów morskich, wód i bagien wszystkie uwzględnione jednostki mają charakter klimaksów roślinnych na określonych obszarach. Każde wydzielenie na mapie obejmuje więc kompleksy przestrzenne, utworzone przez liczne zbiorowiska inicjalne i zastępcze, naturalne i antropogeniczne, oraz jedno zbiorowisko klimaksowe, które – jako najważniejsze – znalazło się w nazwie danej jednostki. Autorzy posłużyli się przy tym klasyfikacją fitosocjologiczną J. Braun – Blanqueta, operując najczęściej syntaksonami w randze związków i zespołów, rzadziej rzędów i klas. Stopień rozczłonkowania wydziełów na mapie jest bardzo znaczny; możliwości jakie w tym względzie stwarza jej skala, zostały w pełni wykorzystane. Obszerny tekst objaśniający obejmuje – obok charakterystyki wszystkich wyróżnionych jednostek syntaksonomicznych – krótkie wprowadzenie metodyczne, wykaz klasycznych miejsc występowania głównych zbiorowisk naturalnych (*loci typici*) oraz bibliografię map geobotanicznych i wybranych studiów monograficznych nad roślinnością krajów objętych opracowaniem. Tekst ilustrowany jest bardzo pięknymi fotografiami europejskich krajobrazów roślinnych.

Omawiana mapa odzwierciedla ogromny postęp, jaki dokonał się w ostatnim dziesięcioleciu na polu kartografii geobotanicznej w krajach należących do Rady Europy. Należy sobie życzyć, by następnym krokiem na tej drodze było opracowanie podobnej mapy obejmującej wszystkie kraje naszego kontynentu.

Jan KORNAŚ

VESTERGAARD P., HANSEN K. (eds.). *Distribution of vascular plants in Denmark*. Opera Botanica 96. Copenhagen, 1989, ss. 163, ryc. 593, tab. 13, ISBN 87-88702-32-4.

¹Por. *Wiadomości Ekologiczne* 27(1): 78 – 79, 1981.

Atlasy chorologiczne, publikowane ostatnio dla coraz większej liczby krajów, zawierają ogromny zasób informacji, nadających się do wielorakiej interpretacji, np. z ekologicznego lub historycznego punktu widzenia. Możliwości te wykorzystano – jak dotychczas – tylko w bardzo skromnej mierze. Najczęściej autorzy atlasów ograniczają się do załączenia do nich przezroczystych wkładek foliowych, obrazujących zróżnicowanie przestrzenne najważniejszych elementów środowiskowych. Interpretację map zasięgowych – poprzez nakładanie na nie różnych wkładek – pozostawia się samym czytelnikom. Bardzo rzadko znaleźć można w tekstach atlasów próby dyskusji uzyskanych wyników, przeważnie nader lakoniczne.

Omawiana publikacja, powstała przy udziale 10 botaników duńskich, jest pierwszą w literaturze światowej konsekwentną próbą wykorzystania wyników ukończonego niedawno (w 1980 r.) kartowania rozmieszczenia wszystkich rodzimych lub w pełni zdomowionych składników flory krajowej do wyprowadzenia możliwie wszechstronnych wniosków natury fitogeograficznej. W dwóch krótkich rozdziałach wstępnych omówiono historię kartowania flory Danii (w ramach projektu *Topographic – Botanical Investigation of Denmark* – TBU, 1931 – 1980) oraz fizycznogeograficzne warunki występowania roślin w tym kraju. Spośród 1342 map, opublikowanych uprzednio w ramach TBU, powtórzono w publikacji (z bardzo niewielkimi uzupełnieniami) mapy rozmieszczenia 563 gatunków nie występujących równomiernie w całej Danii. Gatunki te podzielono na 8 grup ekologicznych (rośliny wód, torfowisk niskich i mokrych łąk, wybrzeży morskich, muraw i wydm piaszczystych, wrzosowisk i torfowisk wysokich, lasów i zarośli, siedlisk ruderalnych i miejskich oraz pól uprawnych). W obrębie każdej grupy wyróżniono gatunki o podobnym typie lokalnego rozmieszczenia na terenie kraju i podjęto wyjaśnienia ujawnionego zróżnicowania zasięgów wpływem czynników przyrodniczych i antropogenicznych, działających współcześnie lub w przeszłości. Udało się przy tym wykryć i wy tłumaczyć wiele prawidłowości zasięgowych; równocześnie wyloniło się sporo nowych pytań i wątpliwości, które zapewne staną się punktem wyjścia dla dalszych, pogłębionych badań florystycznych.

Jan KORNAŚ

SCHULTZ J. *Die Ökozonen der Erde. Die ökologische Gliederung der Geosphäre*. (Uni-Taschenbücher 1514). Eugen Ulmer Verl., Stuttgart, 1988, ss. 488, ryc. 189, tab. 48. Cena 36.80. – DM. ISBN 3-8001-2604-4.

Omawiana książka wyszła spod pióra geografa, zajmującego się przede wszystkim zagadnieniami geoeologii. Stanowi ona oparte na solidnych pod-

stawach rzeczowych wprowadzenie w zagadnienie podziału Ziemi (ściślej: jej obszarów lądowych) na naturalne strefy (ekozony). Autor wyróżnia dziewięć takich jednostek najwyższego rzędu: strefę polarno-subpolarną, strefę borealną, wilgotne obszary średnich szerokości geograficznych, suche obszary średnich szerokości, suche obszary tropikalne i subtropikalne, wilgotne zimą obszary subtropikalne (o klimacie typu śródziemnomorskiego), wilgotne latem obszary tropikalne, zawsze wilgotne obszary subtropikalne i zawsze wilgotną strefę tropikalną. W dwóch rozdziałach wstępnych przedstawiono ogólną problematykę i metodykę prac nad strefowym podziałem Ziemi. Właściwą treść książki stanowi 9 rozdziałów regionalnych, w których scharakteryzowano kolejno wszystkie wyróżnione przez autora ekozony lądowe. Dla każdej z nich przedstawiono zasięg geograficzny, klimat, stosunki hydrologiczne, gleby, rzeźbę, roślinność, świat zwierzęcy, zaludnienie i gospodarkę ludzką. Omówione jednostki odpowiadają na ogół zonobiomom wyróżnionym przez H. Waltera w oparciu o kryteria klimatyczno-geobotaniczne. W odróżnieniu od publikacji H. Waltera i jego współpracowników książka J. Schultza nie kładzie punktu ciężkości na zagadnienia geobotaniczne, lecz stara się w równej mierze uwzględnić wszystkie podstawowe elementy środowiska przyrodniczego i naświetlić ich wpływ na rozmieszczenie i działalność gospodarczą społeczeństw ludzkich. Dzięki temu stanowi ona bardzo przydatne uzupełnienie ogłoszonych ostatnio opracowań na temat strefowości szaty roślinnej Ziemi, cenne zwłaszcza dla czytelnika obznajomionego z literaturą geobotaniczną, a mniej zorientowanego w innych działach geografii fizycznej. Wartość omawianej książki podnosi również i to, że uwzględnia ona wiele najnowszych osiągnięć badawczych w zakresie poruszanej tematyki (takich jak najnowsza klasyfikacja gleb Ziemi opracowana przez FAO-UNESCO, problemy przepływu energii i produkcji materii oraz bilansu wodnego i obiegu ważniejszych pierwiastków w ekosystemach różnych stref klimatycznych, itp.). Bogata i dobrze dobrana strona ilustracyjna uzupełnia tekst i bardzo ułatwia jego zrozumienie. Po każdym rozdziale podano obszerny wykaz bibliograficzny, uwzględniający przede wszystkim pozycje najnowsze, i to z różnych kręgów językowych. Całości dopełnia szczegółowy skorowidz rzeczowy.

Jan KORNAŚ

BÄRTELS A. *Farbatlas TROPENPFLANZEN. Zier- und Nutzpflanzen*. Eugen Ulmer Verl., Stuttgart, 1989, ss. 320, 308 fotografii wielobarwnych. Cena 38. - DM. ISBN 3-8001-3448-9.

Każdy, kto po raz pierwszy znajdzie się w strefie gorącej Ziemi, staje bezradny wobec bogactwa i różnorodności miejscowego świata roślin. W początkowych chwilach są to przede wszystkim

rośliny ozdobne i użytkowe, sadzone ręką ludzką, te same we wszystkich zakątkach strefy tropikalnej. Omawiana książka ma za zadanie ułatwić jej czytelnikowi rozpoznanie takich właśnie gatunków i dostarczyć najważniejszych informacji na ich temat. Jej największą zaletą są znakomite, nader starannie dobrane i przepięknie reproduktowane fotografie wielobarwne, przedstawiające 300 gatunków drzew, krzewów i roślin zielnych, uprawianych najczęściej w strefie gorącej. Około dwie trzecie spośród nich to gatunki ozdobne, sadzone w parkach, ogrodach i wzdłuż ulic w miastach; jedną trzecią tworzą rośliny użytkowe w ścisłym tego słowa znaczeniu: zboża i inne rośliny skrobiowe, warzywa, drzewa i krzewy owocowe, rośliny dostarczające używek, przypraw i surowców technicznych. W krótkim wstępie omówiono warunki klimatyczne wilgotnych tropików i ważniejsze występujące w nich formacje roślinne. Właściwą treść książki tworzą opisy poszczególnych gatunków roślin, zawierające dane co do ich przynależności systematycznej, pokroju, morfologii liści, kwiatów i owoców, pierwotnego rozmieszczenia geograficznego, historii uprawy, wartości użytkowej, znaczenia etnobotanicznego (np. w tradycyjnym lecznictwie, wierzeniach, obrzędach magicznych itp.), a często także roślin pokrewnych lub zbliżonych co do wyglądu. Na końcu książki podano wykaz najważniejszych tropikalnych ogrodów botanicznych, wykaz ogrodów botanicznych w Republice Federalnej Niemiec posiadających najbogatsze kolekcje roślin tropikalnych, spis podstawowej literatury przedmiotu i dwa skorowidze systematyczne: nazw łacińskich i niemieckich.

Atlas Bärtelsa zasługuje na gorące polecenie tym wszystkim, którzy mają możliwość zetknięcia się z przyrodą tropikalną na miejscu, w strefie gorącej, lub pragną zaznajomić się z jej przedstawicielami w szklarniach naszych ogrodów botanicznych.

Jan KORNAŚ

REISIGL H., KELLER R. *Lebensraum Bergwald. Alpenpflanzen in Bergwald, Baumgrenze und Zwergstrauchheide. Vegetationsökologische Informationen für Studien, Exkursionen und Wanderungen*. Gustav Fischer Verl., Stuttgart - New York, 1989. Opr., 144 str., 182 fotografie barwne, 86 rycin z 500 rysunkami, 34 diagramy. Cena 34. - DM. ISBN 3-437-20451-3.

W dwa lata po ukazaniu się książki H. Reisigla i R. Kellera o życiu roślin w wysokogórskich piętrach Alp² trafia obecnie do rąk czytelników podobne opracowanie dotyczące pięter leśnych, górnej granicy lasu i rozciągających się ponad nią zarośli subalpejskich. Obie książki dopełniają się wzajemnie, tworząc jedną całość. Część druga jest równie bogato

²Por. *Wiadomości Botaniczne* 32(4): 247, 1988.

ilustrowana jak część pierwsza. Znajdują się w niej znakomite fotografie krajobrazów roślinnych i płatów poszczególnych zbiorowisk leśnych i zaroślowych oraz przepiękne zdjęcia pojedynczych roślin – drzew, krzewów i roślin runa, zarówno kwiatowych jak i zarodnikowych – w ich naturalnym otoczeniu. Obok fotografii zamieszczono schematy pionowego rozmieszczenia zbiorowisk i rysunki przedstawiające nadziemną i podziemną strukturę ich płatów. Tekst rozdziałów wstępnych obejmuje krótkie informacje o historii flory Alp i kształtowaniu się ich szaty leśnej, z uwzględnieniem wpływów człowieka i występujących obecnie zagrożeń ekologicznych. Omówiono w nim także warunki klimatyczne i glebowe, z jakimi związane są lasy alpejskie, i przedstawiono pionowe zróżnicowanie szaty leśnej na dwóch zasadniczych typach podłoży: wapiennym i bezwapiennym. Osobne rozdziały poświęcono zjawisku górnej granicy lasu i ekofizjologicznym właściwościom drzew i krzewów występujących w jej pobliżu. Właściwą treść książki tworzy przegląd zbiorowisk leśnych i zaroślowych w ich pionowym zróżnicowaniu: lasów bukowych i bukowo-jaworowych, jedlin, świerczyn, borów limbowo-modrzewiowych u górnej granicy lasu, widnych drzewostanów modrzewiowych powstałych dzięki wypasowi („*Lärchenwiesen*”), lasów drzewiastej kosówki *Pinus uncinata*, różnych typów zarośli subalpejskich (utworzonych przez kosodrzewinę *Pinus mughus*, kosą olchę *Alnus viridis*, różaneczniki *Rhododendron ferrugineum* i *Rh. hirsutum* itd.) oraz roślinności zióloroslowej. Książkę zamyka wykaz najważniejszej literatury (fitosocjologicznej, fitogeograficznej i ekofizjologicznej) i dwa skrócone systematyczne: nazw łacińskich i niemieckich.

Druga część opracowania Reisigla i Kellera jest równie udana jak część pierwsza, tak co do treści, jak i szaty zewnętrznej. Warto ją więc polecić tym wszystkim, którzy szukają przystępnego a równocześnie rzetelnego pod względem naukowym wprowadzenia w świat roślinny Alp.

Jan KORNAŚ

SHUGART H. H. *A theory of forest dynamics. The ecological implications of forest succession models.* Springer Verl., New York – Berlin – Heidelberg – Tokyo, 1984, ss. XIV + 278. ISBN 3-540-96000-7.

Herman H. Shugart zajmuje się od wczesnych lat 1970-tych modelowaniem dynamiki populacji drzew tworzących zbiorowiska leśne. Jego książka jest przeglądem stosowanych podejść i podsumowaniem dotychczasowych doświadczeń w tej dziedzinie. Autor nie ogranicza się jednak do przedstawienia znanych modeli komputerowych, ale próbuje powiązać je z ogólnymi koncepcjami ekologicznymi, charakteryzuje ich możliwe zastosowania oraz wyciąga ogólne wnioski wynikające z wyliczeń odnoszących się do

zbiorowisk leśnych z różnych części świata (głównie Ameryki Północnej i Australii). Rozdział pierwszy – wprowadzający – poświęcony jest ogólnym koncepcjom dotyczącym natury roślinności i dynamiki zbiorowisk. Najszerzej omówione są różne aspekty sukcesji, stanowiące teoretyczną podstawę dla modeli scharakteryzowanych w dalszych rozdziałach. W połowie lat 1970-tych zaznaczyły się dwa różne podejścia w modelowaniu dynamiki lasu. Wynikiem ich były modele oparte na założeniu, że czynniki decydujące o zmianach dynamicznych są uchwytne dopiero na poziomie organizacji płatu leśnego oraz modele symulujące dynamikę lasu na podstawie obliczeń uwzględniających wzrost i rozwój każdego indywidualnego drzewa w płacie leśnym. H.H. Shugart jest zdania, że przydatne są oba wymienione typy modeli, gdyż umożliwiają badanie sukcesji w różnych skalach. W następnych rozdziałach omówione są kolejno: komputerowe modele sukcesji leśnej, modele luk powstałych w zwartych zbiorowiskach leśnych, dynamika luk tworzących mozaikę w zbiorowiskach leśnych, typy dynamiki krajobrazu, rola zwierząt w krajobrazowej mozaice, przewidywanie na podstawie zmian obserwowanych w małej skali konsekwencji objawiających się w dużej skali i na zakończenie teoria dynamiki lasu. Dodatek zawiera program modelu FORET (w języku FORTRAN IV), opracowany i stosowany przez autora i współpracowników między innymi dla lasów w południowych Appalachach. Służy on do przewidywania zmian zachodzących w czasie w konkretnym, wielogatunkowym zbiorowisku drzew. W sumie jest to książka warta polecenia zarówno ekologom jak i leśnikom, tym bardziej, że symulowanie na maszynach cyfrowych stosunkowo wolno przebiegających procesów ekologicznych jest metodą badawczą coraz częściej stosowaną przez teoretyków i praktyków.

Zbigniew DZWONKO

ŠKOL'NIK M. J., ALEKSEEVA-POPOVA N. V. (red.). *Rastenija v ekstremal'nych uslovijach mineral'nogo pitanija. Ekologo-fiziologičeskie issledovanija.* Izd. „Nauka”, Leningrad, otd. Leningrad, 1983, ss. 177.

Ukazanie się recenzowanej książki jest ważne ze względu na wzrastające zainteresowanie ekologów wpływem metali ciężkich na rośliny, zwierzęta, ludzi i całe ekosystemy. Tylko pobieżny przegląd literatury wskazuje, że wzrost publikowanych prac na ten temat ma charakter wykładniczy. W monografi omówiono fizjologiczne i ekologiczne podstawy odporności i adaptacji roślin i ich metabolizm w skrajnych pod względem odżywiania mineralnego warunkach środowiskowych.

Książka składa się z trzech obszernych rozdziałów: 1. Adaptacje roślin fitocenozy naturalnych rosących w warunkach nadmiaru metali ciężkich w

glebach, 2. Gromadzenie pierwiastków w roślinach, 3. Zmiany w metabolizmie związków fenolowych u roślin w ekstremalnych warunkach odżywiania. Każdy z rozdziałów otwiera podrozdział będący artykułem przeglądowym, natomiast pozostałe podrozdziały poświęcone są zagadnieniom szczegółowym. Zestawienie wykorzystanych pozycji literaturowych sporządzono odrębnie dla każdego głównego rozdziału. Taki układ treści jest przejrzysty i wygodny dla korzystającego z książki.

Monografia oparta jest, oprócz danych z piśmiennictwa światowego, na oryginalnych i wcześniej nie publikowanych badaniach autorów dotyczących np. zmienności wewnątrzpopulacyjnej roślin pod wpływem zwiększonej zawartości ołowiu w glebie czy tolerancji roślin na metale. Książka ta stanowi cenne kompendium wiedzy w dziedzinie, która codziennie przynosi nowe odkrycia.

Barbara GODZIK

NIKITIN W. W. *Sornyje rastienija flory SSSR*. „Nauka” Leningradzkiego Otdielenie, Leningrad, 1983, ss. 454, tablic 40, tabel 6, mapa 1. Akademia Nauk SSSR, Akademia Nauk Turkmenskiej SSR, Instytut Botaniki, UDK 632.51 (47+57). Opr., cena 2 ruble 90 kop.

Praca stanowi rezultat krytycznego uogólnienia publikacji (spis literatury), omawiających badania nad chwastami, przeprowadzone w ciągu ostatnich 50-ciu lat w ZSRR. Wyczerpująco omówiono wiele zagadnień, jak: chwasty częścią biosfery, formy życiowe i biologiczne typy chwastów, bioekologiczne podstawy walki z chwastami i towarzyszące im środki oraz główne chwasty polnych kultur i rejonu ich rozmieszczenia w kraju. Przedstawiono 1032 gatunki, mieszczące się w 72 rodzinach, zaczynając od Equisetaceae po Asteraceae.

Opracowanie może być również wykorzystane jako klucz, w tym celu zamieszczono w nim dichotomiczny układ dla określenia rodzin, rodzajów i gatunków. Opisy gatunków zamieszczono w następującej kolejności: nazwa rosyjska, nazwa łacińska, odsyłacz do tablicy (rysunku), forma życiowa, wysokość (w cm), fenologia (rzymskie cyfry, oznaczające miesiące kwitnienia), miejsca występowania (pierwotne, wtórne – ruderalne, segetalne), znaczenie chwastu, występowanie we florystycznych rejonach. Biologię i agrotechniczne metody walki przedstawiono bardzo szczegółowo tylko dla najbardziej rozpowszechnionych i uciążliwych w uprawach rolniczych chwastów.

Dzieło zilustrowano 40 tablicami, w których na rysunkach przedstawiono około 400 gatunków, mających istotne znaczenie dla ich określenia oraz rozpoznania. Tabele (6) obrazują różne zagadnienia dotyczące flory chwastów (apofityzm i antropofityzm, trwałość, ekologiczne typy itd.). Mapa

obrazuje geograficzne rozmieszczenie chwastów w różnych rejonach, sporządzono ją na podstawie „Flory ZSRR” i „Flory europejskiej części ZSRR”.

Bogata literatura przedmiotu, obejmująca 373 pozycje, może być bardzo przydatna polskim badaczom.

Ta starannie wydana praca, stanowi cenną pozycję w literaturze herbologicznej.

Jan SICIŃSKI

ERDELSKA O. *Embriológia krytosemenných rastlín*. Veda, Vydavateľstvo Slovenskej Akadémie Vied, Bratislava, 1981, ss. 200+32 (wkładka). Cena 38. – Kcs.

Jest to pierwsze tego rodzaju monograficzne opracowanie w Czechosłowacji (w języku słowackim). Autorka sporo miejsca przeznaczyła na opisanie rozwoju gametofitów męskiego i żeńskiego, powstawania gamet oraz procesów zapłodnienia (rozdziały 1,2,3). Krótko i jasno napisała na temat powstawania i rozwoju typów endospermy (rozdział 4). Bardzo dużo miejsca i uwagi poświęciła rozwojowi zarodka (rozdział 5), zaś w ostatnim (6) rozdziale wymieniła typy rozmnażania apomiktycznego i dała ich krótki opis. Obok danych otrzymanych podczas badań nad materiałem utrwalonym, umieszczono wyniki obserwacji nad materiałem żywym.

Spis literatury liczy ponad 500 pozycji, prac przeważnie oryginalnych. Wśród nich znajdują się także opracowania autorów polskich (około 30). Całość zamykają krótkie streszczenia po rosyjsku i angielsku oraz skorowidz rzeczowy. Książka jest ilustrowana trafnie dobranymi rysunkami i czarno-białymi fotografiami.

Opracowanie to zawiera podstawy embriologii opisowej, porównawczej i eksperymentalnej. Powinno więc zainteresować nie tylko embriologów, ale także przedstawicieli innych dyscyplin (np. taksonomów, genetyków). Przyda się również badaczom zajmującym się problemami mocno związanymi z praktyką, jak np. selekcją czy nasiennictwem.

Ludwik FREY

FRISVOLL A. A. *A taxonomic revision of the *Racomitrium canescens* group (Bryophyta, Grimmiiales)*. Gunneria Nr 41, Botanical Series Nr 13, Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab Museet, Trondheim, 1983, ss. 181, ryc. 52. ISBN 82-7126-336-6.

Racomitrium canescens (Hedw.) Brid., pospolity w całej Holarktydzie mech suchych i nasłonecznionych siedlisk, jest gatunkiem bardzo zmiennym, wytwarzającym niezliczoną ilość modyfikacji siedliskowych, którym w przeszłości nadawano rozmaite rangi taksonomiczne. Szczegółowe studia taksono-

miczne przeprowadzone przez autora niniejszej monografii ujawniły istnienie w tym krytycznym kompleksie aż ośmiu gatunków, z których *R. elongatum* i *R. pygmaeum* zostały opisane jako nowe. Podstawowymi cechami odróżniającymi wszystkie te gatunki są m.in. typ rozgałęzienia łodyżek, brodawkowanie komórek blaszki liściowej, budowa żebra, kształt hyalinowego włoska oraz budowa komórek skrzydłowych liści. Są one genetycznie uwarunkowane i stąd też niektóre te gatunki rosną często w próbach mieszanym, nie wykazując form przejściowych.

Omawiana monografia zasługuje na baczną uwagę ze względu na wzorowy układ, świetne rozwiązanie problemów nomenklatorycznych i typizacyjnych oraz znakomite opisy i ilustracje każdego taksonu. Rozmieszczenie wszystkich gatunków zostało przedstawione na mapach punktowych. W Polsce rosną trzy gatunki z omawianego kompleksu, *R. canescens*, *R. ericoides* oraz *R. elongatum*. Bardzo pożądanym byłoby zrewidowanie wszystkich dostępnych materiałów zielnikowych z naszego kraju w celu zbadania faktycznego rozmieszczenia geograficznego tych gatunków.

Ryszard OCHYRA

IRELAND R. R., LEY L. M. *Type specimens of bryophytes in the National Museum of Natural Sciences, National Museum of Canada*. Syllogeus Nr 47, National Museum of Canada, Ottawa, 1984, ss. 69. ISSN 0704-576x.

Badanie okazów typowych, które posłużyły do opisanie nowych taksonów ma w nowoczesnej systematyce roślin znaczenie podstawowe. Stąd też wielkiego znaczenia nabierają wszelkie informacje o miejscu przechowywania określonych typów. Niniejsze opracowanie zawiera wykaz typów mszaków w zielniku Muzeum Narodowego Kanady w Ottawie. Autorom udało się zlokalizować w sumie 848 typów mchów i 86 typów wątrobowców, z czego ponad połowę stanowią typy taksonów opisanych ze zbiorów Johna Macouna, jednego z najwybitniejszych zbieraczy mszaków w Ameryce Północnej w ubiegłym stuleciu. Zostały one zestawione w osobnym wykazie, w odróżnieniu od typów pochodzących z innych źródeł.

Wszystkie typy zostały ułożone w porządku alfabetycznym według oryginalnych nazw, do których się odnoszą. Przy każdym z nich podane są: nazwisko(a) autora(ów), którzy opisali dany takson, dane bibliograficzne, rodzaj typu, treść etykiety oraz aktualnie akceptowana pozycja systematyczna taksonu, o ile uległa zmianie od czasu opisanie.

Omawiana pozycja nie wymaga specjalnej rekomendacji. Życzyć by sobie tylko należało, aby wzorem R. R. Irelanda i L. M. Ley poszli kuratorzy innych światowych zielników briologicznych i skatalogowali typy w podległych im zielnikach. Byłby

to najlepszy prezent dla wszystkich taksonomów zajmujących się mszakami.

Ryszard OCHYRA

CWIETKOWA N. N., KRIUKOWA Z. F., CZERNAJA T. A., CZERNOBAJEWA M. B. *Katalog literatury po mochoobraznym (Bryophyta) 1976-1980*. Biblioteka AN ZSRR, Leningrad, 1983, ss. 231. Miękką opr., format 14.3 x 20.0 cm. Cena 0.55 rubla.

Jest to już czwarty z kolei katalog literatury briologicznej z lat 1976-1980, znajdującej się w zbiorach Biblioteki Głównej Akademii Nauk ZSRR w Leningradzie. Poprzednie edycje obejmowały odpowiednio lata 1946-1960, 1961-1970 i 1971-1975. Choć wydawnictwo to było pomysłane jako podręczne źródło informacji dla briologów radzieckich, to szybko okazało się, że jego znaczenie jest znacznie szersze, przede wszystkim jako najlepsze i pełne źródło radzieckiej literatury briologicznej, która nie zawsze jest łatwo dostępna.

Podobnie jak w poprzednich tomach tej serii autorzy zachowali ten sam układ i sposób prezentowania danych, podając w pierwszej kolejności alfabetyczny wykaz publikacji radzieckich (356 pozycji), a na drugim miejscu publikacje obce (1329 pozycji). Prócz tego zawarte tu są liczne uzupełnienia do katalogów wydanych uprzednio, zawierające w sumie 165 pozycji, w tym 121 radzieckich.

Jasna i dokładna prezentacja wszystkich najważniejszych danych bibliograficznych sprawia, że niniejsze wydawnictwo cieszy się dużym wzięciem i popularnością w świecie briologicznym. Nie inaczej będzie zapewne i w przypadku niniejszego tomu.

Ryszard OCHYRA

SZLJAKOW R. N., KONSTANTINOWA N. A. *Konspekt flory mochoobraznych Murmanskij Oblasti*. Akademia Nauk ZSRR, Apaty, 1982, ss. 228, ryc. 50. Miękką opr., format 17 x 26 cm. 1982. Cena 1.00 rubel.

Okręg Murmański, obejmujący Półwysep Kola wraz z terenami położonymi na zachód aż po granicę fińską, należy niewątpliwie do najlepiej poznanych pod względem briologicznym obszarów w całym Związku Radzieckim. Zasluga w tym głównie fińskich briologów (V. F. Brotherus, R. Tuomikoski, A. V. Auer, E. Häyren), którzy dostarczyli w okresie międzywojennym i wcześniej masę danych florystycznych z zachodnich części tego terytorium, a zwłaszcza z obszaru byłego fińskiego Parku Narodowego „Kuusamo”.

Niniejsze opracowanie jest systematycznym wykazem wszystkich gatunków wątrobowców i mchów stwierdzonych dotąd w Okręgu Murmańskim. Rośnie

tu w sumie 435 gatunków mchów i 164 gatunki wątrobowców. Sporo uwagi autorzy poświęcają problemowi gatunków rzadkich, z których wiele znajduje się na „czerwonej liście” gatunków ginących i zagrożonych. Jest ich w sumie aż 119 (ok. 20%), a koncentrują się one w czterech rejonach na Półwyspie Kola, które zdaniem autorów zasługują na specjalną ochronę.

Omawiana książka wypełnia dotkliwą lukę w literaturze briologicznej poświęconej Arktyce i jest cennym źródłem informacji dla briogeografów. Szczególnie wartościowe są mapy rozmieszczenia kilkudziesięciu gatunków mszaków na Półwyspie Kola, które dotąd nigdzie nie były publikowane.

Ryszard OCHYRA

BISCHLER H. *Marchantia L. The New World species*. Bryophytorum Bibliotheca, Bd 26. J. Cramer, Vaduz, 1984, ss. 228, ryc. 45, format 23.0 x 14.5 cm, opr. Cena 60. – DM. ISBN 3-7682-1401-x.

Marchantia jest bez wątpienia najlepiej znanym rodzajem wśród wszystkich wątrobowców. Opisy i ilustracje *M. polymorpha* L., najpospolitszego gatunku tego rodzaju, są zamieszczane niemalże we wszystkich podręcznikach botaniki, a duże i efektowne plechy tego gatunku są często spotykane na rozmaitych siedliskach, co nie może ująć uwagi nawet przygodnego obserwatora. Omawiana książka jest pierwszą z serii zaplanowanych rewizji taksonomicznych całego rodzaju *Marchantia*, obejmującą gatunki Nowego Świata. Rośnie ich tu w sumie 9, z czego 5 to endemity.

Omawiana monografia jest opracowana bardzo starannie, według najlepszych wzorów przyjętych w tego typu pracach. Opisy taksonów są ścisłe i wyczerpujące, a uzupełniają je obszerne dyskusje taksonomiczne oraz świetne ryciny kreskowe i zdjęcia skaningowe najważniejszych struktur gametofitu i sporofitu. Obszerne omówiona jest również ekologia każdego gatunku, a rozmieszczenie geograficzne wszystkich taksonów ilustrują mapy punktowe oraz pełne wykazy badanych okazów. Klucze do oznaczania są bardzo starannie i jasno skonstruowane i umożliwiają oznaczenie zarówno roślin płonnych jak też posiadających archegoniofory bądź antherydiofory.

Monografia amerykańskich porostnic jest bardzo ważną pozycją w briotaksonomii. Należałoby sobie tylko życzyć aby autorka zrewidowała ten rodzaj na innych kontynentach.

Ryszard OCHYRA

MROZIŃSKA T. *Zielenice (Chlorophyta). Edogoniowce (Oedogoniales)*. Flora Polski. PWN, Kraków, 1984, ss. 313. Cena 240. – zł. ISBN 83-01-05250-3.

Jest to pierwsze dzieło z wielotomowej serii krytycznych opracowań poświęconych taksonomii, rozmieszczeniu i ekologii glonów występujących w Polsce. Wykonane zostało w ramach serii *Flora Polski*, wydawanej przez Instytut Botaniki PAN w Krakowie.

Książka Teresy Mrozińskiej składa się z części ogólnej noszącej tytuł *Charakterystyka ogólna rzędu Oedogoniales* (str. 7–34, 32 ryc.) i części szczegółowej pt. *Rząd Oedogoniales – Edogoniowce* (str. 35–313, 178 ryc.). W części pierwszej podaje Autorka krótką charakterystykę rzędu, a w następnych rozdziałach omawia budowę komórki, jej podział oraz rozmnażanie gatunków. Ryciny umieszczone w tej części ułatwiają zrozumienie procesów generatywnych. W tej części Autorka podaje również wskazówki dotyczące zbioru i hodowli edogoniowców. Fenologia pojawienia się faz generatywnych, w tej grupie zielenic, jest interesującym uzupełnieniem części ogólnej.

W drugiej części podaje T. Mrozińska opisy 105 gatunków rodzaju *Oedogonium*, 1 gatunku *Oedocladium* i 31 gatunków rodzaju *Bulbochaete*. Opisy poprzedzone są kluczami do identyfikacji gatunków. Opisy zawierają wyczerpującą informację o organach generatywnych, gdyż rozróżnienie gatunków opiera się na ich kształtach oraz na wyróżnieniu jednopienności bądź dwupienności. Autorka podaje dokładne rozmieszczenie taksonów w akwenach Polski z uwzględnieniem ich siedlisk.

Wszystkie opisane taksony są przedstawione na znakomitych rycinach, przeważnie oryginalnych (na 178 rycin zamieszczonych w części szczegółowej 148 jest autorstwa T. Mrozińskiej), dobrze obrazujących cechy diagnostyczne. Monografia zawiera bogatą literaturę ułatwiającą studia edogoniowców.

Recenzowana książka winna się znaleźć w rękach wszystkich algologów, stanowi ona bowiem nieodzowną pomoc w badaniach tej grupy glonów. Stanie się ona również cenną pozycją w prowadzeniu zajęć dydaktycznych na wyższych uczelniach.

Wysoko należy więc ocenić inicjatywę Redaktorów włączenia krytycznych opracowań glonów do serii *Flora Polski*.

Joanna Z. KADLUBOWSKA

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- 15th INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS. Tokio, Japonia, sierpień/wrzesień 1993; (23 – 27.VIII. – sesja nomenklatoryczna, 28.VIII. – 3.IX. – sesja ogólna)

Informacje:

Prof. Kunio Iwatsuki, Secretary General XV International Botanical Congress Department of

Botany, Faculty of Science, The University of Tokyo, 7-3-1 Hongo Bunkyo-ku, Tokyo 113, Japan

- PAN-EUROPEAN PALEOBOTANICAL CONFERENCE 1991 - PEPC 1991: PALEOVEGETATIONAL DEVELOPMENT OF EUROPE. Wiedeń, Austria; 19-23.IX.1991.

Informacje:

The Natural History Museum Vienna and the Austrian Commission for UNESCO, Naturhistorisches Museum Wien, Botanische Abteilung, Postfach 417, Burgring 7, A-1014 Wien, Austria

- 1st EUROPEAN SYMPOSIUM ON TERRESTRIAL ECOSYSTEMS: FORESTS AND WOODLANDS. Florencja, Włochy; 20-24.V.1991.

Informacje:

P. Mathy, Commission of the European Communities, 200, rue de la Loi, B-1049 Brussels, Belgium. Tel. +32 2 2358160; Fax + 32 2 2363024

- WORLD CONGRESS OF THE INTERNATIONAL ASSOCIATION FOR LANDSCAPE ECOLOGY. Ottawa, Kanada; 21-25.VII.1991.

Informacje:

Dr. K. E. Freemark, Canadian Wildlife Service, Environment Canada K1A0H3, Tel. 1 819 9976082

- 5th SYMPOSIUM ON MESOZOIC TERRESTRIAL ECOSYSTEMS AND BIOTA. Oslo, Norwegia, 12-15.VIII.1991.

Informacje:

Dr. N. Heintz, Paleontological Museum, Sarsgate 1, N-0562 Oslo 5, Norwegia

- 35th IAVS SYMPOSIUM ON MECHANISMS IN VEGETATION DYNAMICS. Eger, Węgry; 26-30.VIII.1991.

Informacje:

Prof. Gabor Fekete, Institute of Ecology and Botany, Hungarian Academy of Sciences, H-2163 Vacratot, Węgry

- 6th MEDECOS CONFERENCE: PLANT ANIMAL INTERACTIONS IN MEDITERRANEAN TYPE ECOSYSTEMS. Grecja; jesień 1991.

Informacje:

Prof. Margarita Arianoustou, Division of Ecology, Department of Biology, School of Sciences, University of Thessaloniki; UP BOX 119-540 06 Thessaloniki, Grecja. Tel.: (01130 31) 99 28 96 wewn. 240. Telex: 412 181 AU TH GR. Telefax: (0113031) 206138

R. W-B.

Preliminary Announcement of the
6th European Ecological Congress
Organised by European Ecological Federation and Societe D'Ecologie.
Marseille, France, September 7th to 11th, 1992.

This is the 6th European Ecological Congress but the first organised under the auspices of the European Ecological Federation which was established in March 1990 by Ecological Societies throughout Europe to promote cooperation within the Science of Ecology. The Congress will have a new format and involve both morning Plenary sessions, with invited speakers and contributed papers, and afternoon parallel sessions of contributed papers and poster sessions on a wide range of topics.

The Plenary session themes are :

- 1) Urban impacts on ecosystems
- 2) Ecological genetics and behavioural ecology
- 3) Ecological risk
- 4) Ecological basis for biodiversity conservation.

The range of topics suggested for the afternoon sessions include :

- Ecological constraints and life history strategies of plants and animals
- Genetics, dynamics and modelling of populations in fragmented habitats
- Ecosystem dynamics, landscape changes and human impact
- Impact of afforestation on natural ecosystems
- Disturbance
- Integration between the physical environment and communities
- Theoretical approaches to ecology and case studies
- Dynamics and heterogeneity
- Environmental risks of biological control and genetically engineered organisms
- Microbial ecology
- Bioenergetics and trophic behaviour

The organisers would welcome suggestions for additional topics by 1st April 1991. The inclusion of topics in the final programme will depend on the level of interest shown by offered papers. The Congress language will be English, but some papers may be accepted in French if simultaneous translation facilities are available.

The Proceedings of the Congress will be published in a single volume.

It is also hoped to run afternoon/evening workshops to help establish the formation of Specialist Groups within the Federation. Any individual or group interested in organising/establishing a specialist group should contact the General Secretary of the Federation.

To receive the First Circular, please send an expression of interest in attending the Congress, and an indication as to whether you intend to present a paper or poster to the Congress Office, by 1st April 1991. Further information can also be obtained from this Office or from the Programme Secretary of the Federation.

Congress Office -

Dr. D. BELLAN-SANTINI,
Centre d'Océanologie
Station Marine d'Endoume,
rue Batterie des Lions,
13007, Marseille, France.

Dr. G. BONIN
Biosystematique et Ecologie Mediterranee,
Universite de Provence, Centre de St. Jerome,
rue Escadrille Normandie-Nieman,
13397, Marseille, France. Fax. -33-91-04-16-35

European Ecological Federation -

General Secretary, Dr. P. ENCKELL,
Dept. of Ecology, Ecology Building,
Lund University, S 22362,
Lund, Sweden. Fax. -46 46-119552

Programme Secretary, Dr. P. GILLER,
Dept. of Zoology, University College,
Lee Maltings, Prospect Row, Cork, Ireland.
Fax. - 353-21-274034